

Modellalapú szoftverfejlesztés

IX. előadás

Gráf mintaillesztés,
Gráftranszformáció

Semeráth Oszkár

Gráfmintaillesztés, Gráftranszformáció

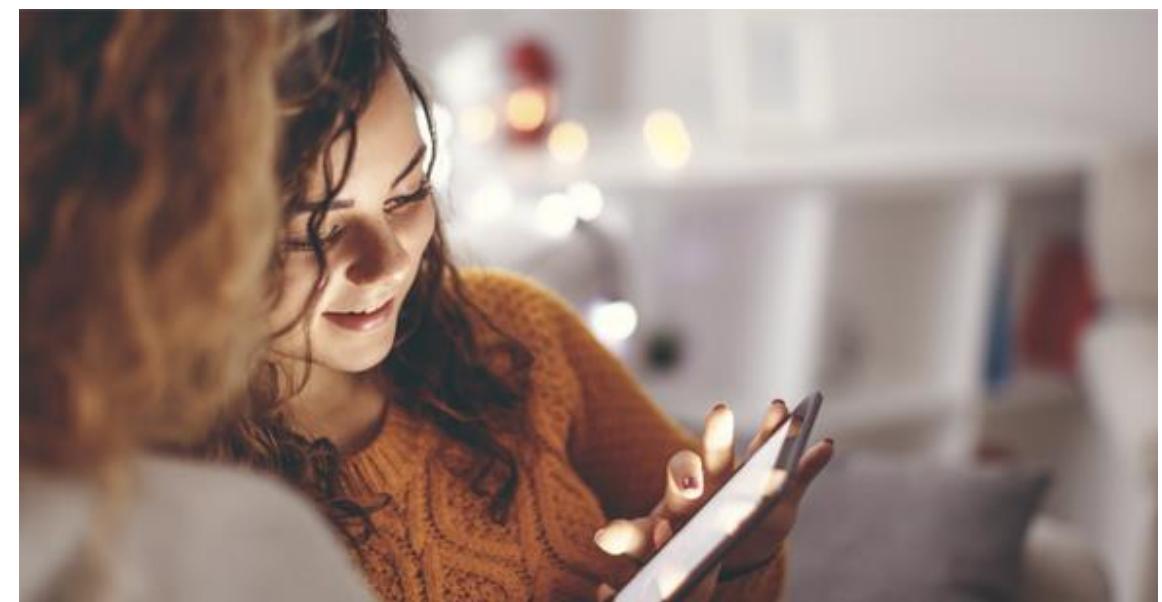
Alapfogalmak

Gráfmintaillesztés

Modelltranszformációk

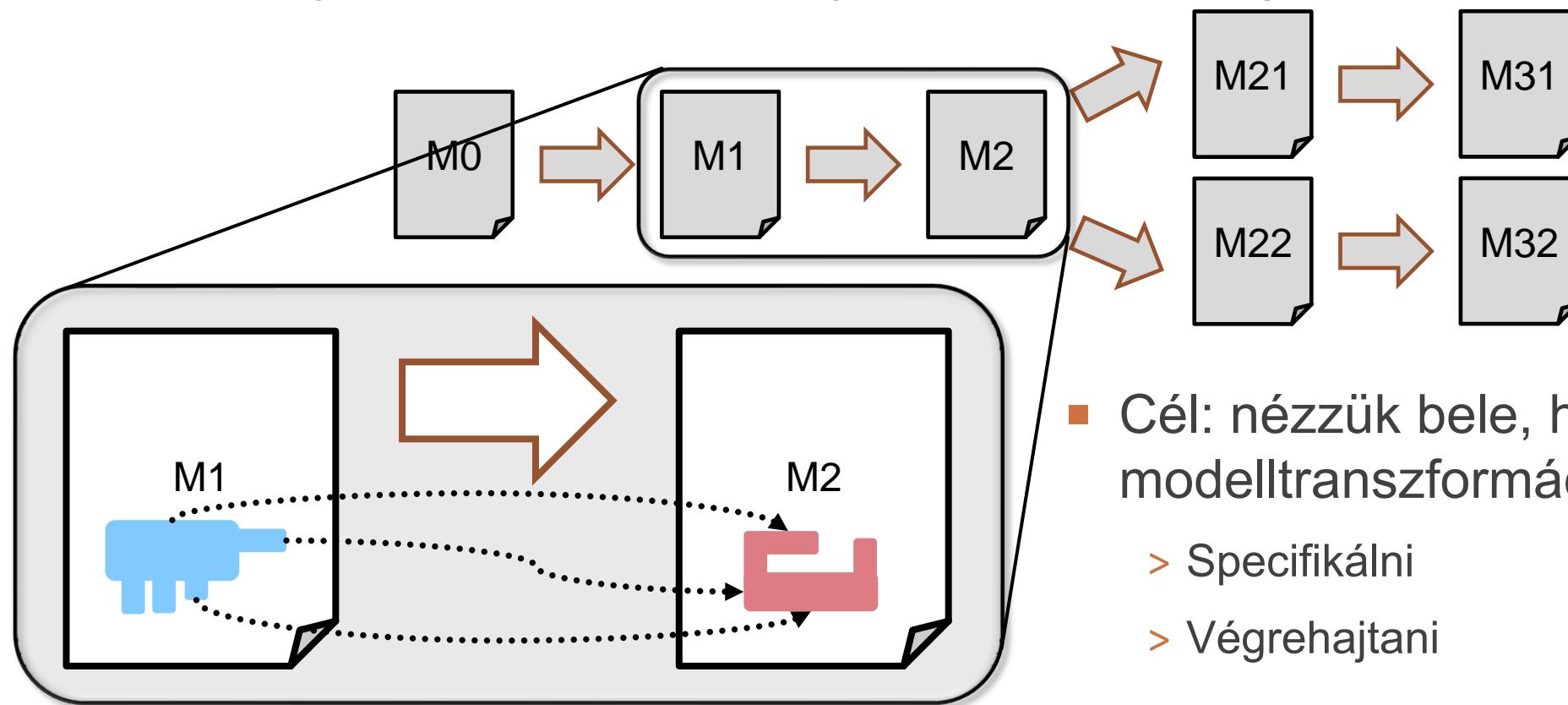
Inkrementális transzformációk

Tervezésítér bejárás

Motiváció: Modellek transzformációja

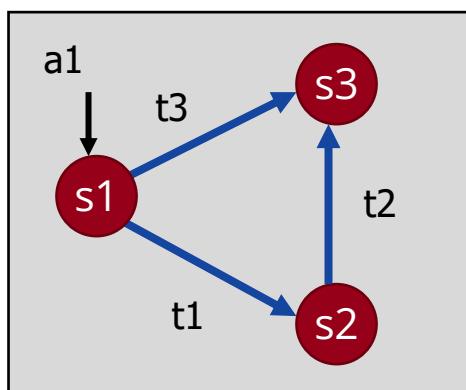
- **Modellalapú fejlesztés:** Modellek az elsődleges dokumentumok
- Modelleket fejlesztünk, automatizáljuk a modellfeldolgozást

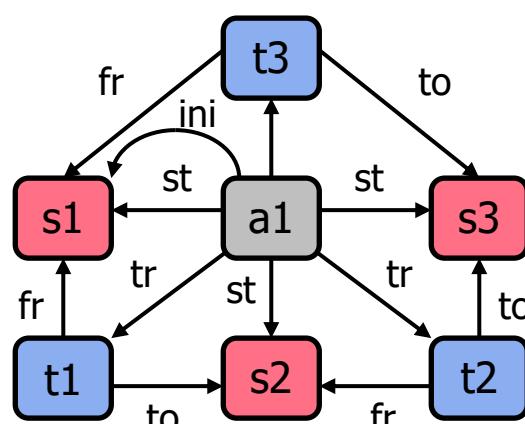
Absztrakt szintaxis

- Hogyan módosítsuk a modelleket?
- Ötlet: módosítsuk modellek reprezentációját közvetlenül → **Absztrakt szintaxis**

Konkrét

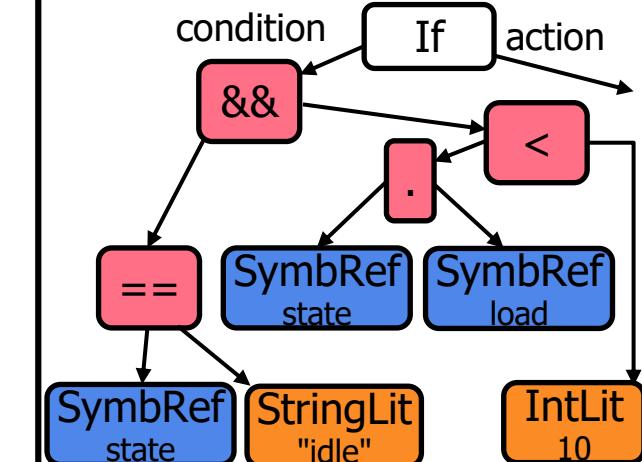
Absztrakt

Konkrét

```
if (  
    state ==  
    "idle" &&  
    this.load<10)  
...
```

Absztrakt

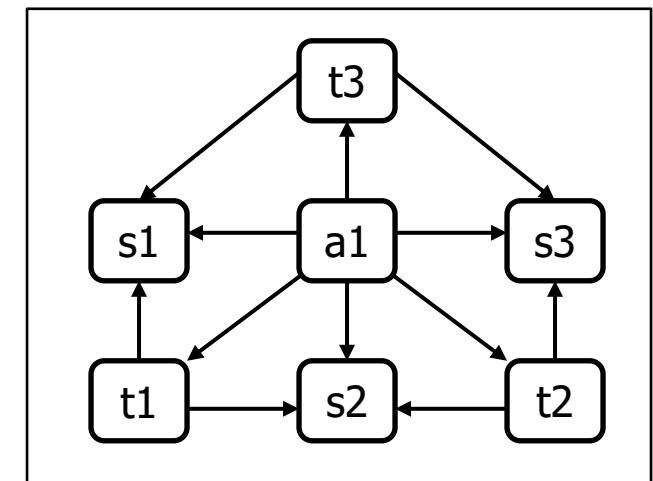

- Feladat: gráfok módosítására módszer!

Hogyan írjuk le a modelleket gráffal?

Haladó matek a diasorban,
Szemléltetés demóval

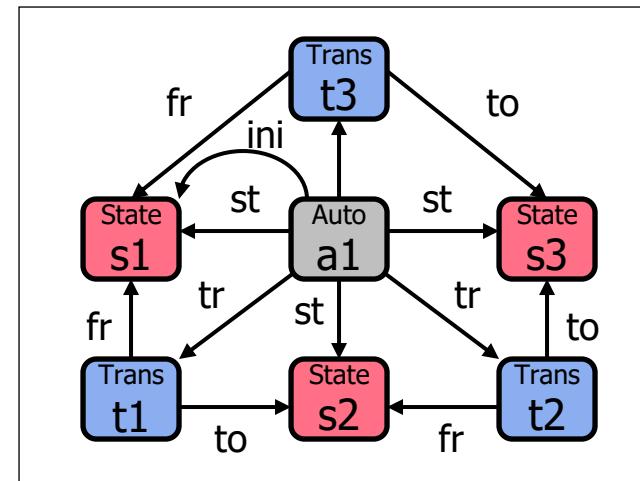
- Irányított gráf: $G = \langle V_G, E_G \rangle$, ahol:
 - > V_G : **csúcsok** halmaza (a G gráfban)
 - > $E_G: V_G \times V_G \rightarrow \{\text{true}, \text{false}\}$: **élek** a csúcsok között (a G gráfban)
 - > Hurokélek , Párhuzamos élek , Párhuzamos éle egy irányba
- Példa: állapotgép gráf S
 - > $V_S = \{a_1, s_1, s_2, s_3, t_1, t_2, t_3\}$
 - > $E_S(a_1, s_1) = \text{true}$, de
 - > $E_S(s_1, a_1) = \text{false}$
- Hogyan adjunk hozzá címkéket?

Címkézett gráf: címkekészlet

Haladó matek a diasorban, Szemléltetés demóval

- Szótár: $\langle \Sigma, \alpha \rangle$
 - Σ : Címkék halmaza
$$\Sigma = \{ \text{Automaton}, \text{State}, \text{Transition}, \text{states}, \text{tr} \}$$
 - Aritás $\alpha: \Sigma \rightarrow \mathbb{N}$ meghatározza a címke szerepét
 - > **Csúcs címke** $\alpha: \text{Automaton}, \text{State}, \text{Transition} \mapsto 1$
Típusok, osztályok leírására
 - > **Élcímke**: $\alpha: \text{states}, \text{transitions}, \text{from}, \text{to}, \text{init} \mapsto 2$
Attribútumok, referenciák leírására
 - > Lehet több is (3+), most nekünk nem fontos

Címkekészettel címkézett gráf

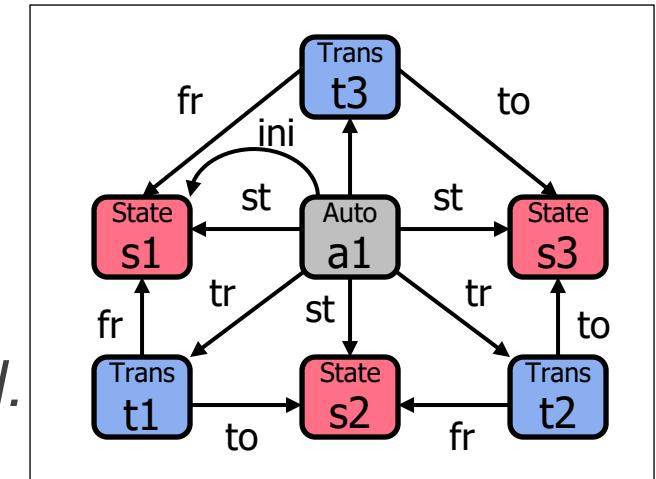
Haladó matek a diasorban,
Szemléltetés demóval

- Adott $\langle \Sigma, \alpha \rangle$ szótárhoz
- Címkézett gráf (modell): $M = \langle O_M, I_M \rangle$, ahol:
- O_M : csúcsok vagy objektumok halmaza (az M modellben)
- $I_M(s): O_M^{\alpha(s)} \rightarrow \{\text{true}, \text{false}\}$: interpretációs függvény

minden $s \in \Sigma$ szimbólumhoz

I_M meghatározza, hogy:

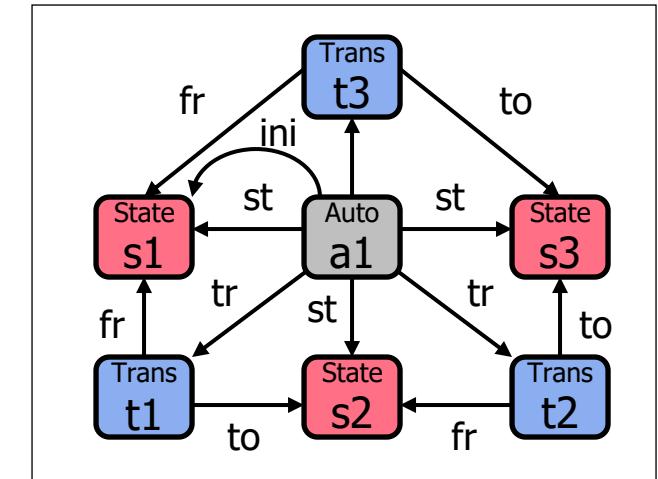
- mely csúcsokon van egy csúcscímke, és
- hogy mely csomópont pár között vezet adott címkéjű él.

Példa címkézett gráf (modell)

Haladó matek a diasorban,
Szemléltetés demóval

- Példák az S állapotgépen
- $O_S = \{a_1, s_1, s_2, s_3, t_1, t_2, t_3\}$
- Példa típusok: $I_S(\text{State})(s_1) = \text{true}$, vagy csak egyszerűen:
 - > $\text{State}(s_1) = \text{true}$, $\text{Transition}(t_1) = \text{true}$,
 - > $\text{State}(t_1) = \text{false}$, $\text{Transition}(s_1) = \text{false}$
- Példa élekre:
 - > $\text{from}(t_1, s_1) = \text{true}$, $\text{to}(t_1, s_2) = \text{true}$
 - > $\text{from}(s_1, s_1) = \text{false}$

Gráfmintaillesztés, Gráftranszformáció

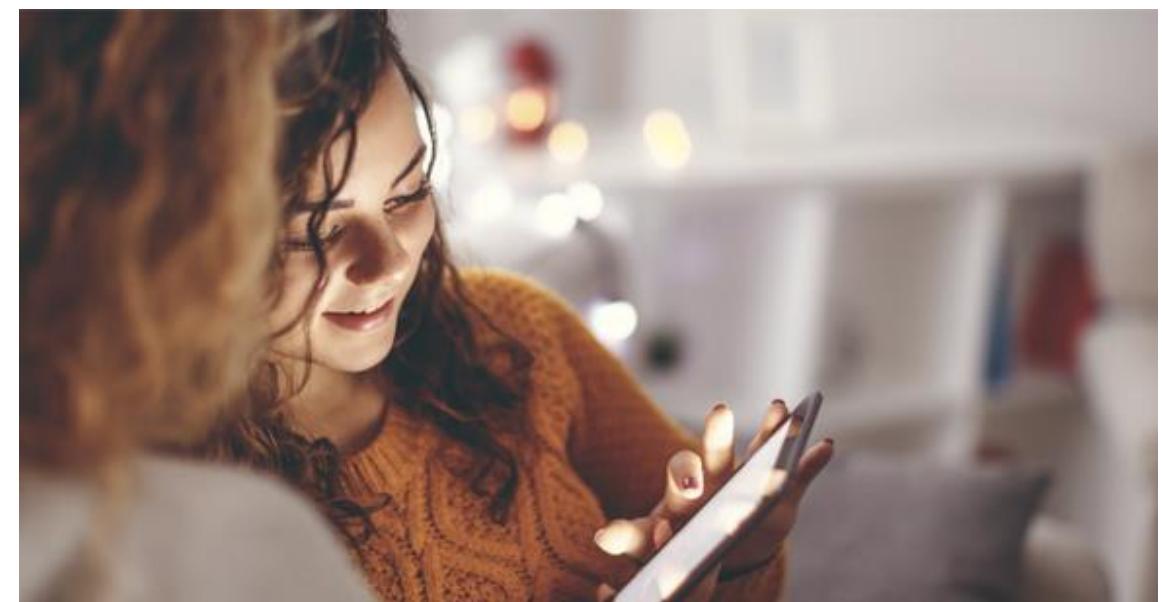
Alapfogalmak

Gráfmintaillesztés

Modelltranszformációk

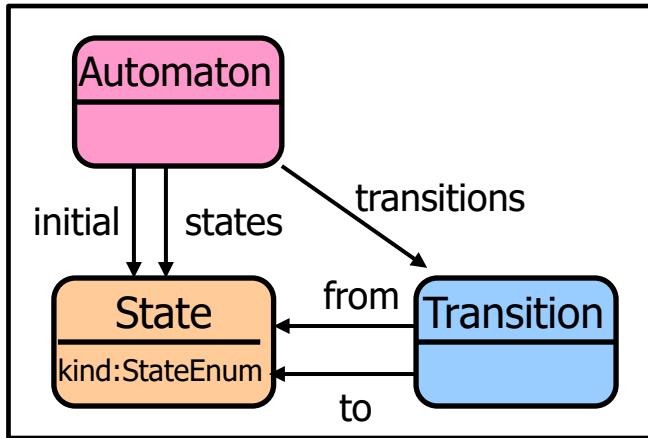
Inkrementális transzformációk

Tervezésítér bejárás

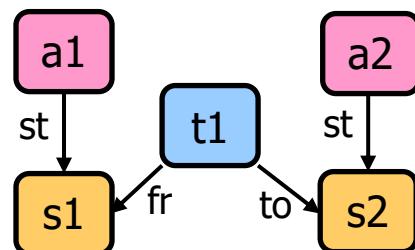

Egy egyszerű példa

Metamodell

Szabályosítés példa

- Jólformáltsági kényszer:

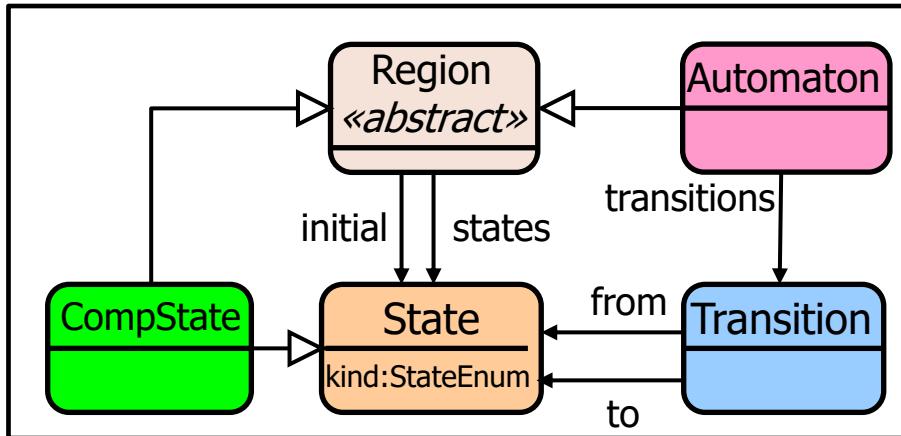
- > Tranzíció forrás- és célállapotának ugyanabban az állapotgépen kell lennie

- Cél: szabályosítések megtalálása...

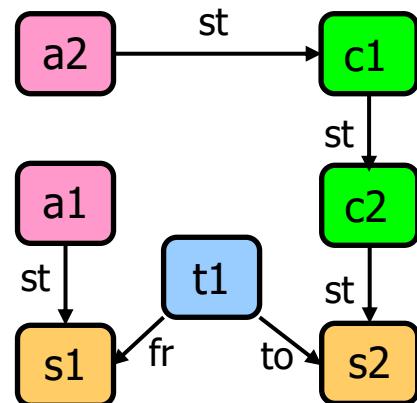
- > A szabályszegés egy *Tranzíció*, aminek „from” éle egy *s1 State*-re mutat, és „to” éle egy *s2 State*-re mutat, ahol *s1 állapotgépe* nem *s2 állapotgépe*

Egy összetettebb példa

Metamodell

Szabálysértés példa

- Jólformáltsági kényszer:
 - > Tranzíció forrás- és célállapotának ugyanabban az állapotgépen kell lennie
- Cél: szabálysértések megtalálása...
 - > A szabályszegés egy *Tranzíció*, aminek „from” éle egy *s1 State*-re mutat, és „to” éle egy *s2 State*-re mutat, ahol *s1* állapotgépe nem *s2* állapotgépe

Programozott bejárás vs. lekérdezések

- **Cél:** kényszer megsértéseinek megtalálása a modellben

A modell bejárása általános célú nyelven

```
for (Automaton automaton : automatons) {  
    for (Transition transition : automaton.getTransitions()) {  
        State sourceState = transition.from;  
        // melyik automaton definiálja ezt az állapotot?  
        Automaton sourceAutomaton = null;  
        for (Automaton candidate : automatons) {  
            if (candidate.getStates().contains(sourceState)) {  
                sourceAutomaton = candidate;  
                break;  
            }  
        }  
        // ... ugyanezt a targetState esetében, majd  
        if (sourceAutomaton != targetAutomaton)  
            // szabálysértés jelentése  
    }  
}
```

„egyszerű
példa”

Programozott bejárás vs. lekérdezések

- Cél: kényszer megsértéseinek megtalálása a modellben
 - > A modell bejárása általános célú nyelven
 - > Használunk egy **lekérdezési DSL-t**
 - Tömörebb
 - A lekérdezés **deklaratív** funkcionális specifikációja
 - Szabadon értelmezhető a **lekérdezőmotor** (query engine) által (pl. optimalizálás)
 - Platformfüggetlen lehet
- A validálás csak egy felhasználási módja a **modell-lekérdezéseknek**
 - > Származtatott tulajdonságok
 - > M2M/M2T transzformáció, Szimuláció
 - > ...

Lekérdezési nyelvi stílusok

- SQL-szerű (relációs algebra)
 - > Példa: EMF Query
 - > ☺ Jó az attribútum korlátozásokhoz
 - > ☹ Nem túl tömör a kapcsolatokra (sok join)

- Funkcionális stílus

- > Példa: OCL
- > Valamelyest deklaratív

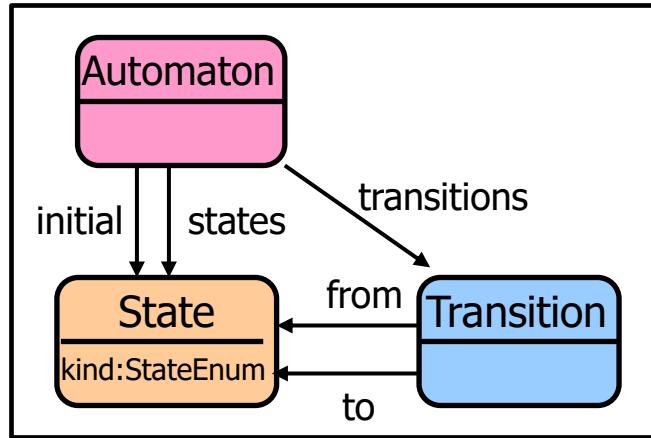
- Logikai stílus

- > Domain relációs kalkulus / gráf minták / Datalog
- > Még inkább deklaratív

```
context Transition inv:  
    Automaton.allInstances()->forAll(a |  
        a.states->includes(self.from) =  
        a.states->includes(self.to)  
    );
```

Szabálysértés példa

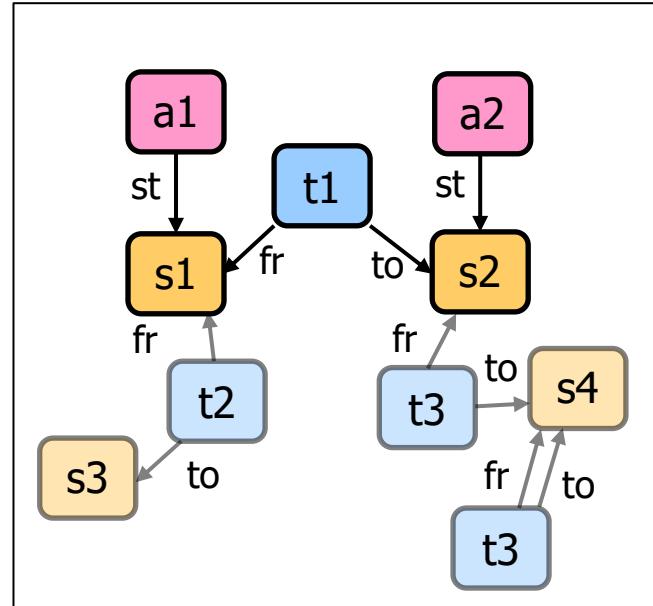
Metamodell

A szabályssegés egy Tranzíció, aminek „from” éle egy s1 State-re mutat, és „to” éle egy s2 State-re mutat, ahol s1 állapotgépe nem s2 állapotgépe

Formális logikával
(Domain
Relációs
Kalkulus)

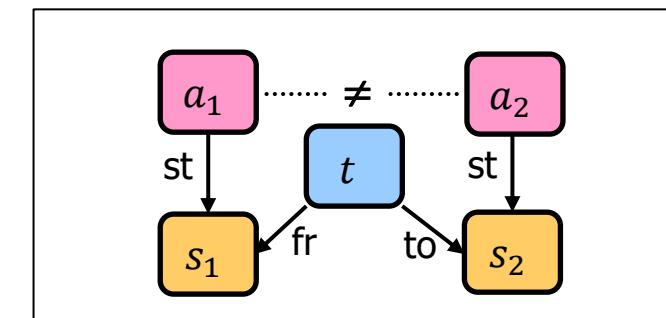
$$\{t \mid \exists s_1, s_2, a_1, a_2: \text{Transition}(t) \wedge \text{from}(t, s_1) \wedge \text{to}(t, s_2) \wedge \text{states}(a_1, s_1) \wedge \text{states}(a_2, s_2) \wedge a_1 \neq a_2\}$$

`violates(t) <->`
 $\text{Transition}(t), \text{from}(t, s_1), \text{to}(t, s_2),$
 $\text{states}(a_1, s_1), \text{states}(a_2, s_2), a_1 \neq a_2$

Datalog-szerű
lekérdezési
nyelvek

Lekérdezőmotor

Minta

Mi az a modell-lekérdezés?

- Egy programozó számára:
kód, amely a modell részeinek keresésére szolgál
- A tudós / mérnök számára:
> Lekérdezés = teljesítendő kényszerek halmaza ($Q(t)$)

$$Q(t) := \exists s_1, s_2, a_1, a_2: \text{Trans}(t) \wedge \\ \text{fr}(t, s_1) \wedge \text{to}(t, s_2) \wedge \text{st}(a_1, s_1) \wedge \text{st}(a_2, s_2) \wedge a_1 \neq a_2$$

- > Modell = a lekérdezés kiértékelésének célpontja (V)
- > Lekötés = kényszerváltozókat a modell elemeihez köti

$$Z_1: t \mapsto \mathbf{t1}, Z_2: t \mapsto \mathbf{t2}, \dots$$

- > Eredmény = a kiértékelés igazságértéke (igaz/hamis)

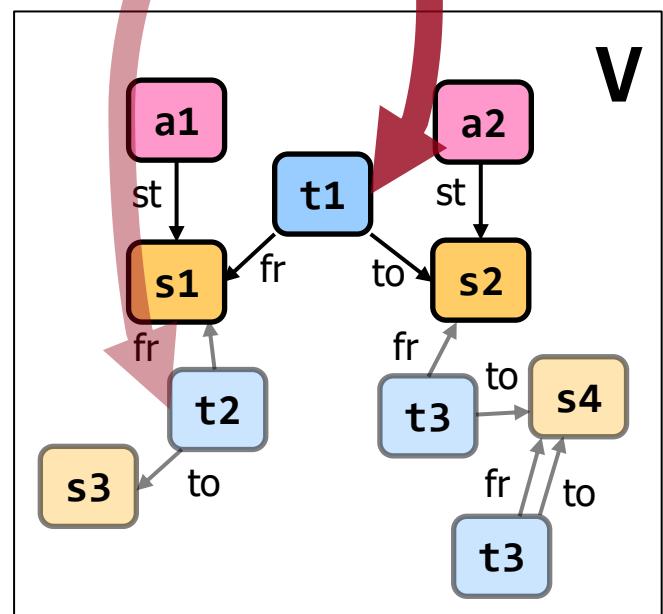
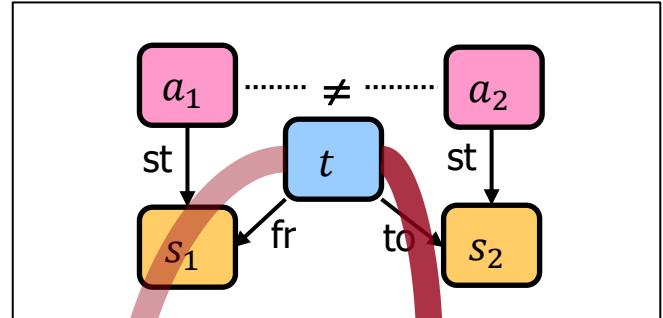
$$\llbracket Q(t) \rrbracket_{\text{lekérdezés}}^{\text{modell}} = \mathbf{true} \quad \leftarrow \text{Eredmény}$$

\mathbf{V}
 $Z_1 \leftarrow \text{lekötés}$

Haladó matek a diasorban,
Szemléltetés demóval

Lekérdezés

Szabályosítés példa

Lekérdezés kiértékelése

Haladó matek a diasorban,
Szemléltetés demóval

- **Szótár:** $\langle \Sigma, \alpha \rangle$, Σ : Címkék halmaza, α : típus/él
- **Modell** $M = \langle Obj_M, I_M \rangle$, Obj_M =objektumok: I_M = élek + címkék
- Egy Q lekérdezés egy logikai kifejezés, amely egy M modellel és egy Z lekötéssel van definiálva.

- Példa a $\llbracket Q \rrbracket_Z^M$ definíciójára
- A lekérdezőmotor támogatja
 - > a modell-lekérdezések definiálását,
 - > lekérdezés-illesztést:

*M modellre és Q lekérdezésre,
visszaad minden Z lekötést,
ahol $\llbracket Q \rrbracket_Z^M = \text{true}$.*

≈ DB query

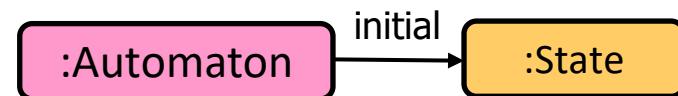
$$\begin{aligned}\llbracket \mathbf{C}(v) \rrbracket_Z^M &:= \mathcal{I}_M(\mathbf{C})(Z(v)) \\ \llbracket \mathbf{R}(v_1, v_2) \rrbracket_Z^M &:= \mathcal{I}_M(\mathbf{R})(Z(v_1), Z(v_2)) \\ \llbracket v_1 = v_2 \rrbracket_Z^M &:= Z(v_1) = Z(v_2) \\ \llbracket \varphi_1 \wedge \varphi_2 \rrbracket_Z^M &:= \llbracket \varphi_1 \rrbracket_Z^M \wedge \llbracket \varphi_2 \rrbracket_Z^M \\ \llbracket \varphi_1 \vee \varphi_2 \rrbracket_Z^M &:= \llbracket \varphi_1 \rrbracket_Z^M \vee \llbracket \varphi_2 \rrbracket_Z^M \\ \llbracket \neg \varphi \rrbracket_Z^M &:= \neg \llbracket \varphi \rrbracket_Z^M \\ \llbracket \forall v : \varphi \rrbracket_Z^M &:= \bigwedge_{x \in Obj_M} \llbracket \varphi \rrbracket_{Z, v \mapsto x}^M \\ \llbracket \exists v : \varphi \rrbracket_Z^M &:= \bigvee_{x \in Obj_M} \llbracket \varphi \rrbracket_{Z, v \mapsto x}^M\end{aligned}$$

Minta anatómiája

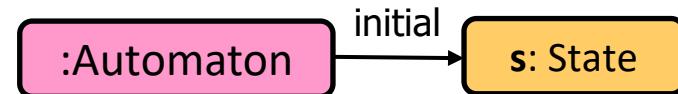
- A mintában szereplő típusok és referenciák egy metamodellben vannak definiálva
- Egy minta bevezet néhány csomópont változót

Pl. kettő csomópont:

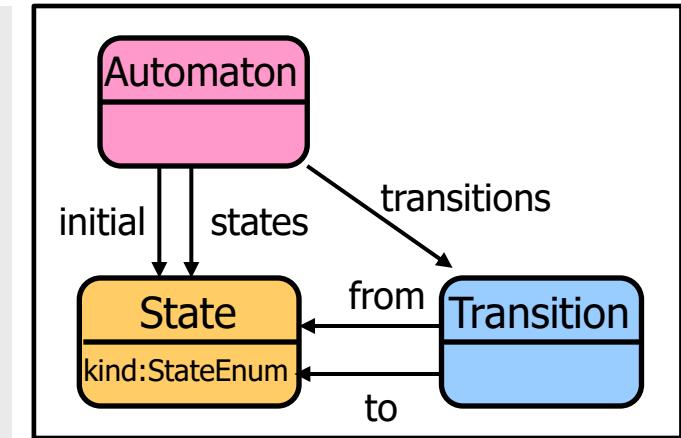
- És definiál köztük viszonyokat és állításokat

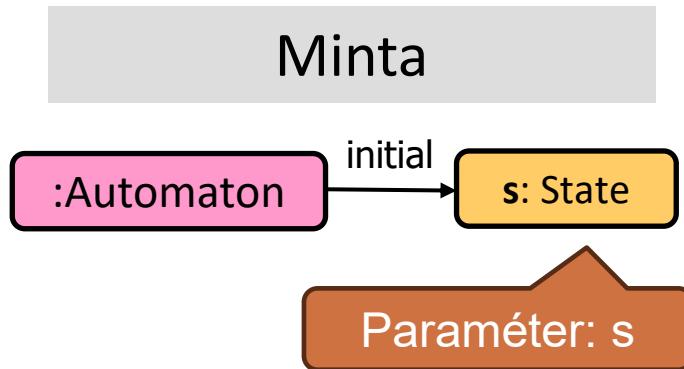
- Némely változót megnevezünk

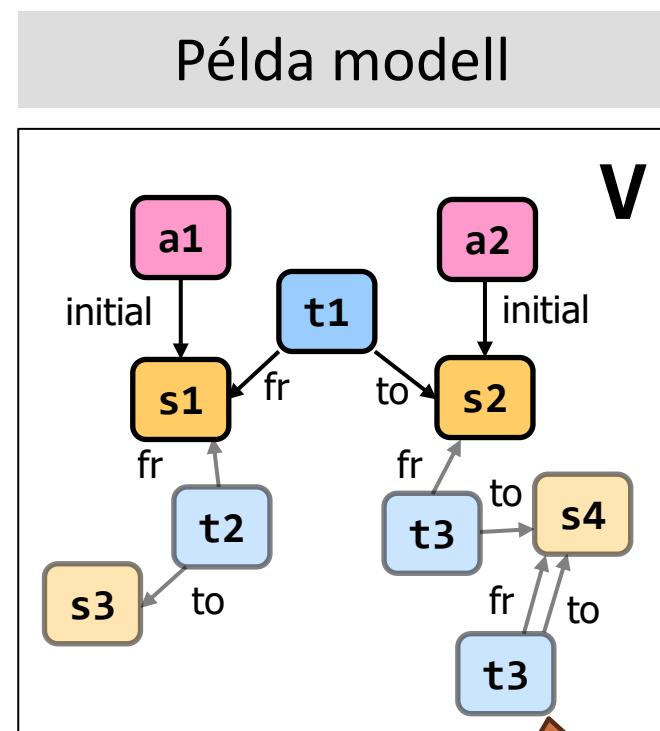
Metamodell

Minta illesztése

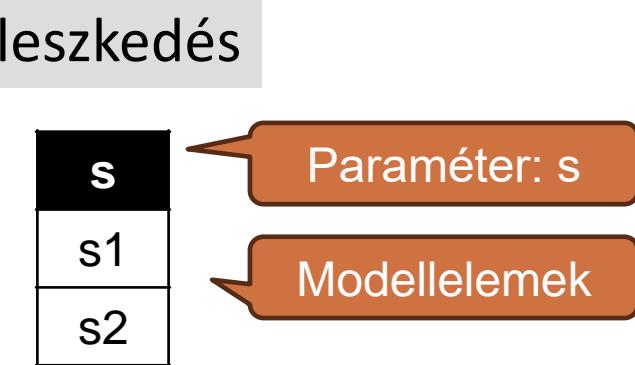

+

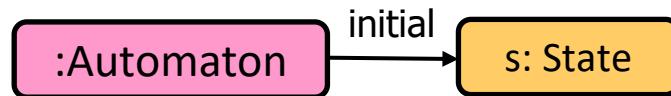
Modellelemek

→

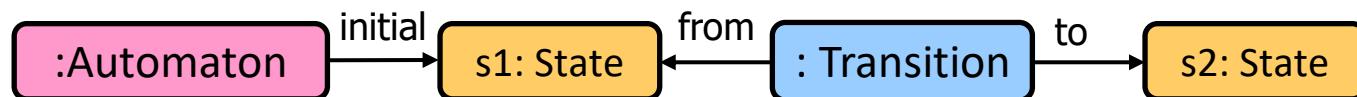

Példák

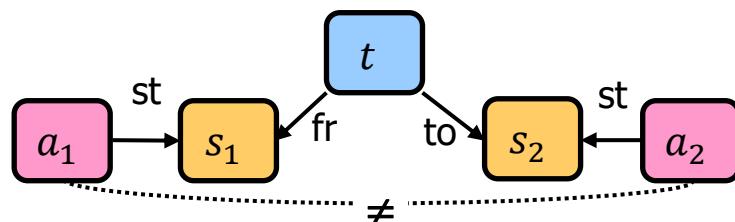
- Egyszerű példa: kezdőállapotok a modellben

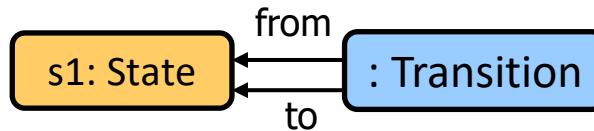
- Láncolat (\wedge): Második állapotok a modellben

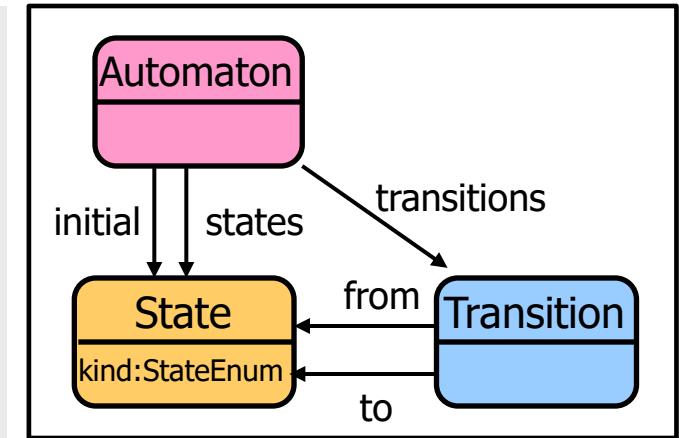
- \neq : Automatákon átívelő tranzíció

- $=$: Hurokél

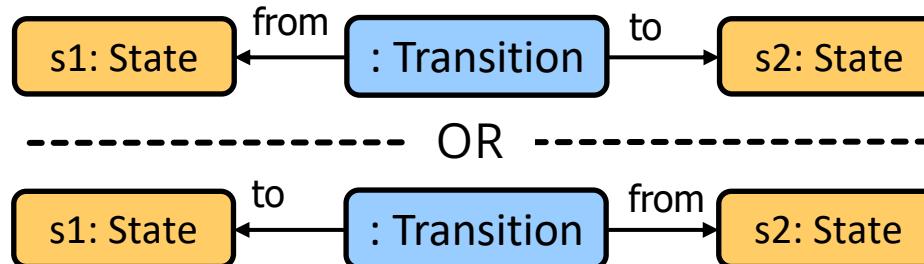

Metamodell

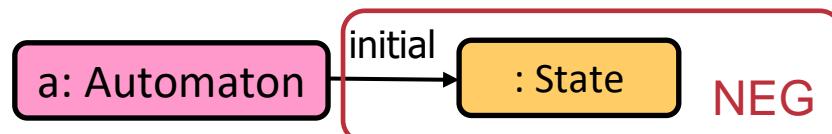
Példák 2

- (v): Két állapot össze van kötve

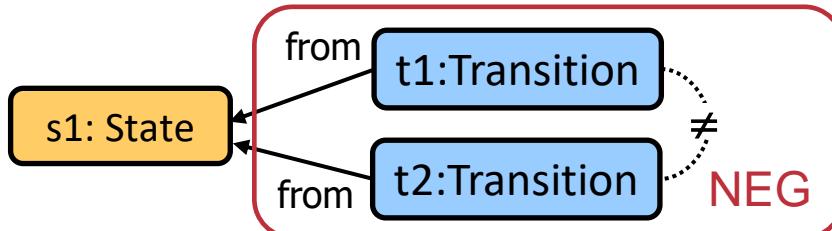

- (\neg , Negative Application Condition):

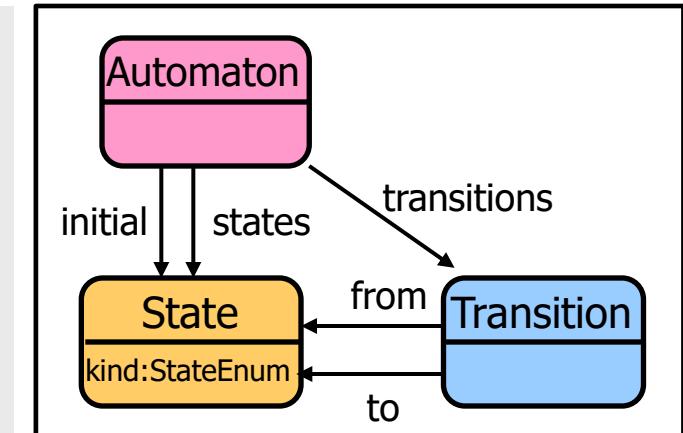
> kezdőállapot nélküli automata

> olyan állapot, aminek a kezdőállapotából nem megy ki két tranzakció (determinisztikus)

Metamodell

Gráfmintaillesztés, Gráftranszformáció

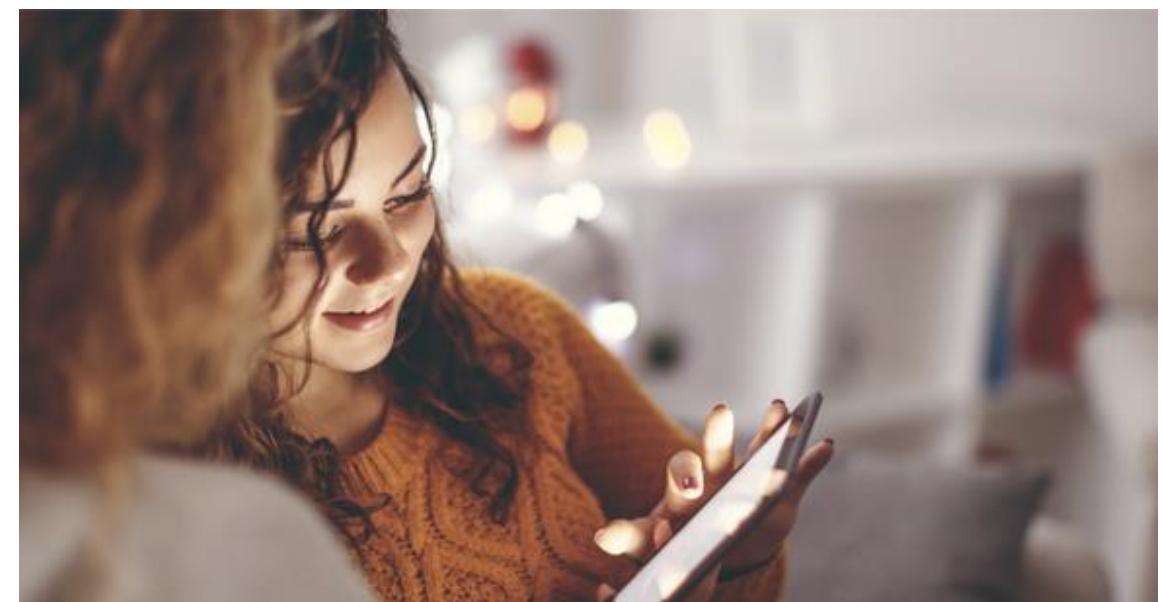
Alapfogalmak

Gráfmintaillesztés

Modelltranszformációk

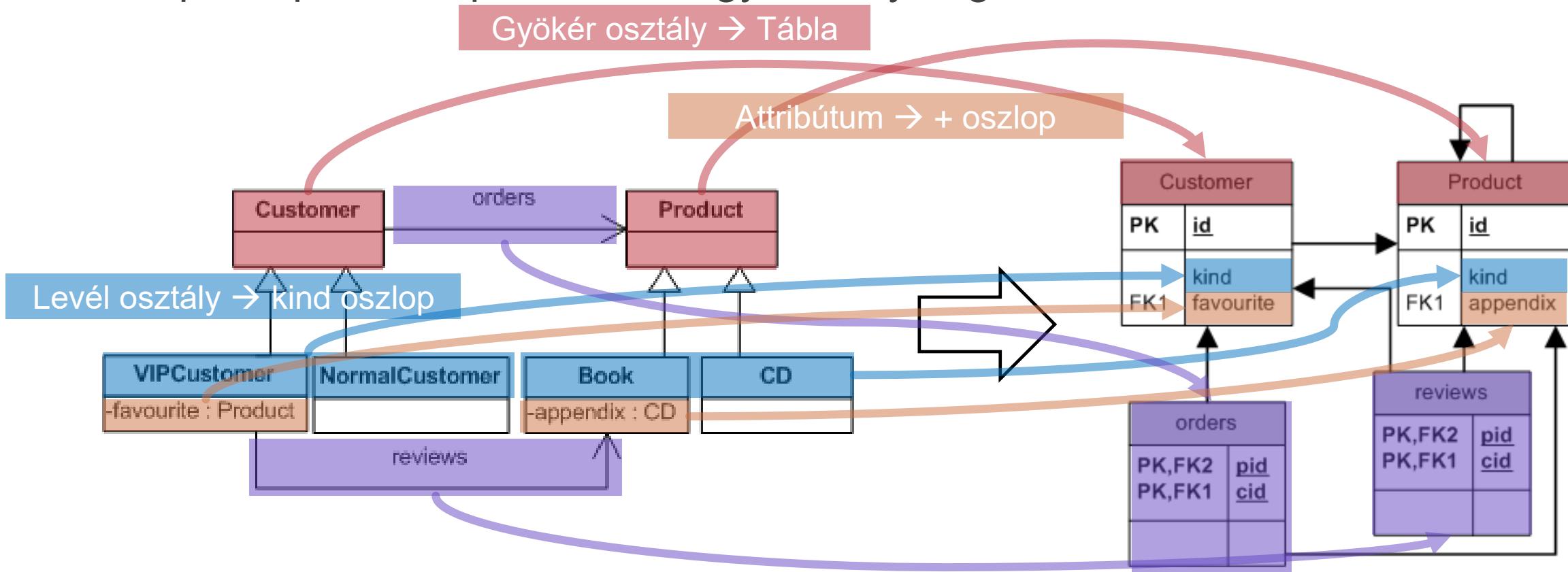
Inkrementális transzformációk

Tervezésítér bejárás

Példa Transzformáció

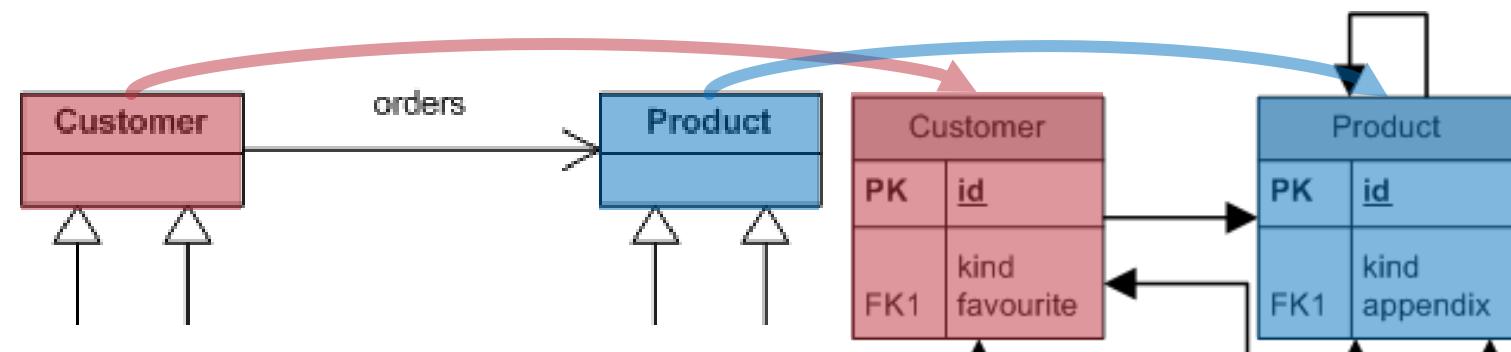
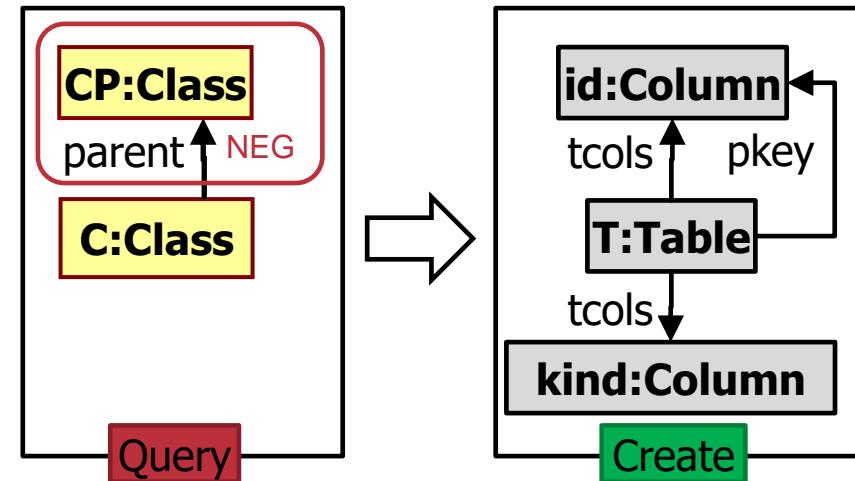
- Tipikus példa: képezzünk le egy osztálydiagramot adatbázis táblákra!

Referencia → Tábla + idegen kulcs

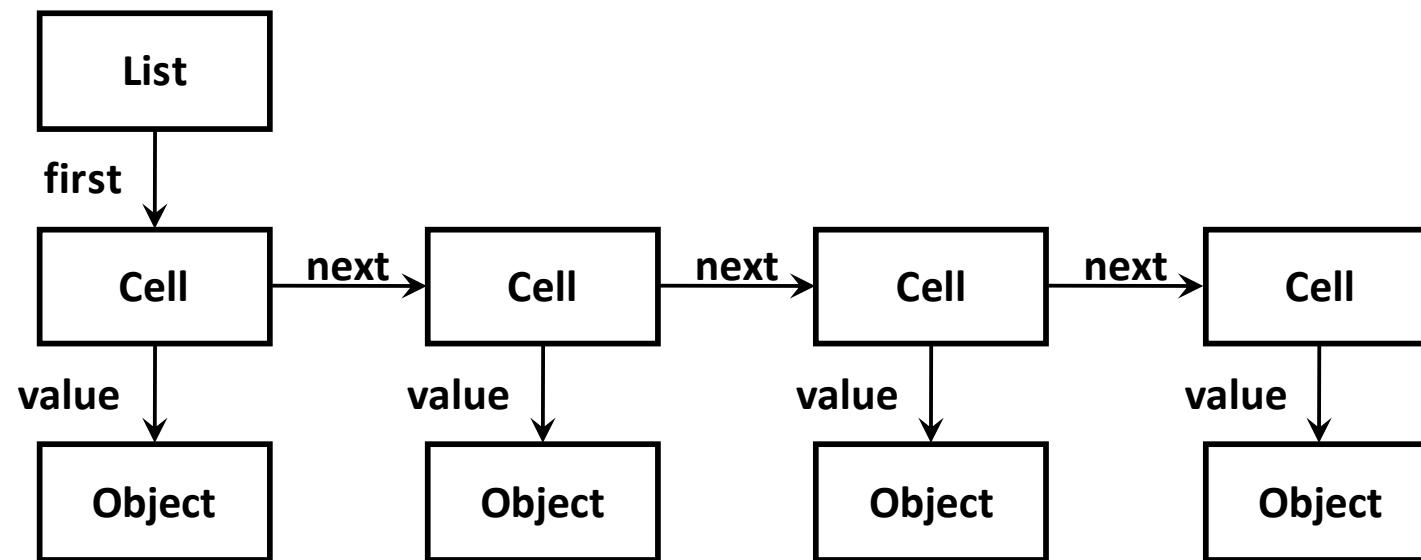
Példa Transzformáció

- Hogyan oldanánk a gyökér osztályokat reprezentáló táblák létrehozását?
- Lekérdeznénk a gyökér osztályokat (osztály, aminek nincs œse)
 - Létrehoznánk a táblákat, és velük a szükséges oszlopokat
 - Ismételnénk amíg tudjuk
- Cél: Hasonló szabályokkal megfogalmazni az egész transzformációt

Gráftranszformáció

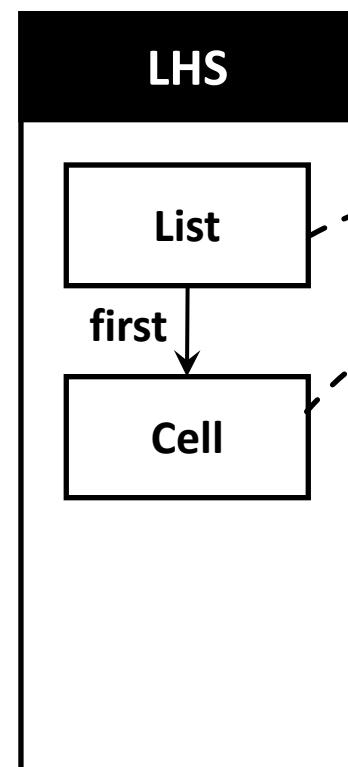
- Modell = Címkézett gráf

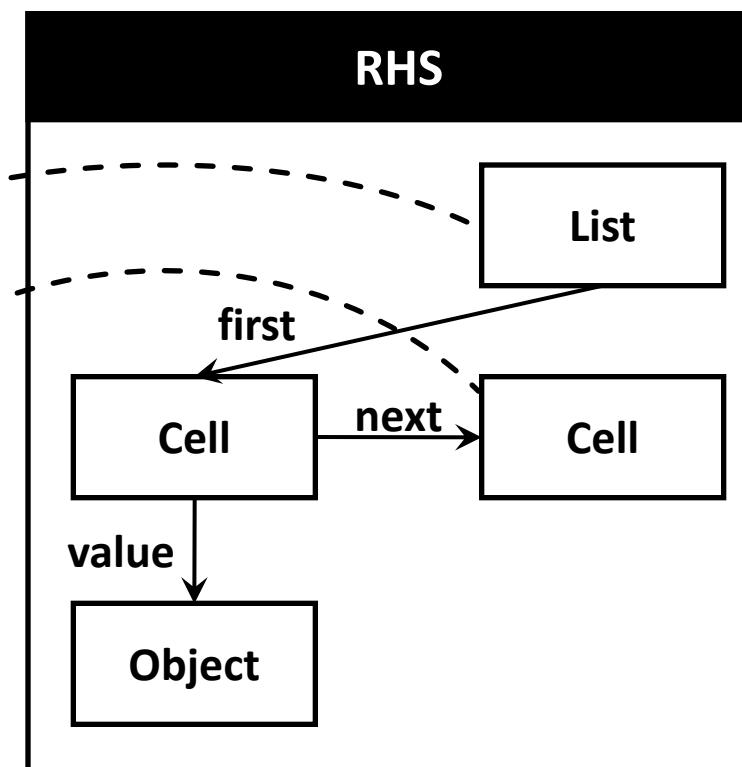
Gráftranszformációs szabály

- Gráf átírási szabály, két gráffal van megfogalmazva

LHS = bal oldal,

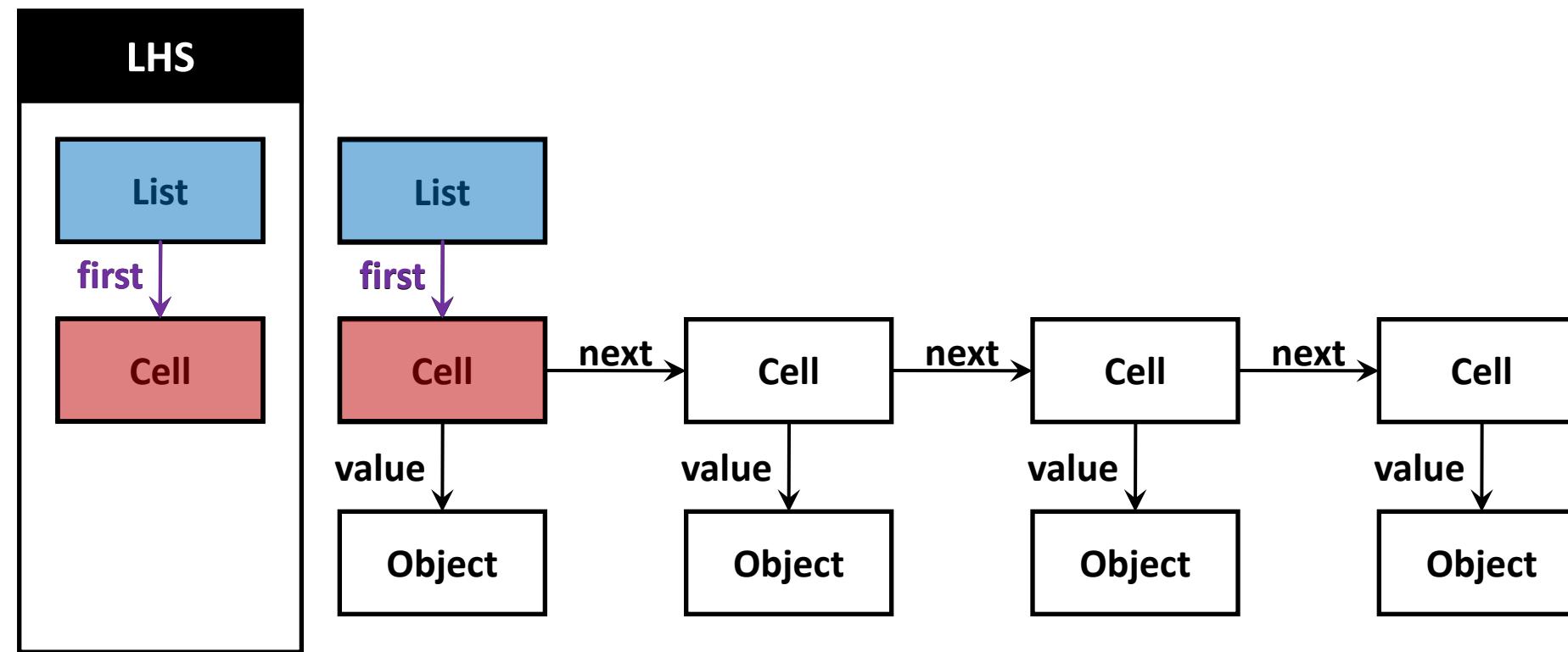

RHS = jobb oldal

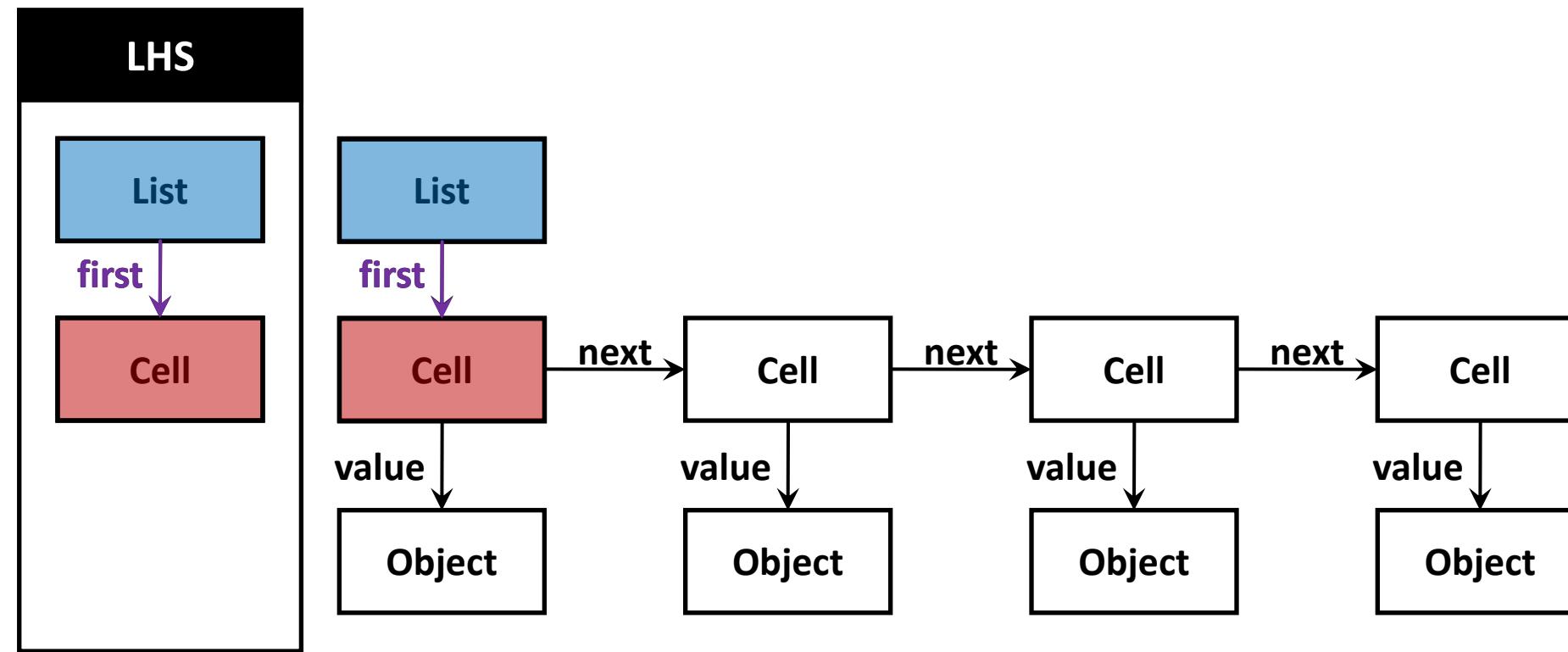
Gráftranszformáció: Mintaillesztés

- **Illesztés:** megkeressük a LHS-t tartalmazó részgráfokat a forrás gráfban

Gráftranszformáció: Mintaillesztés

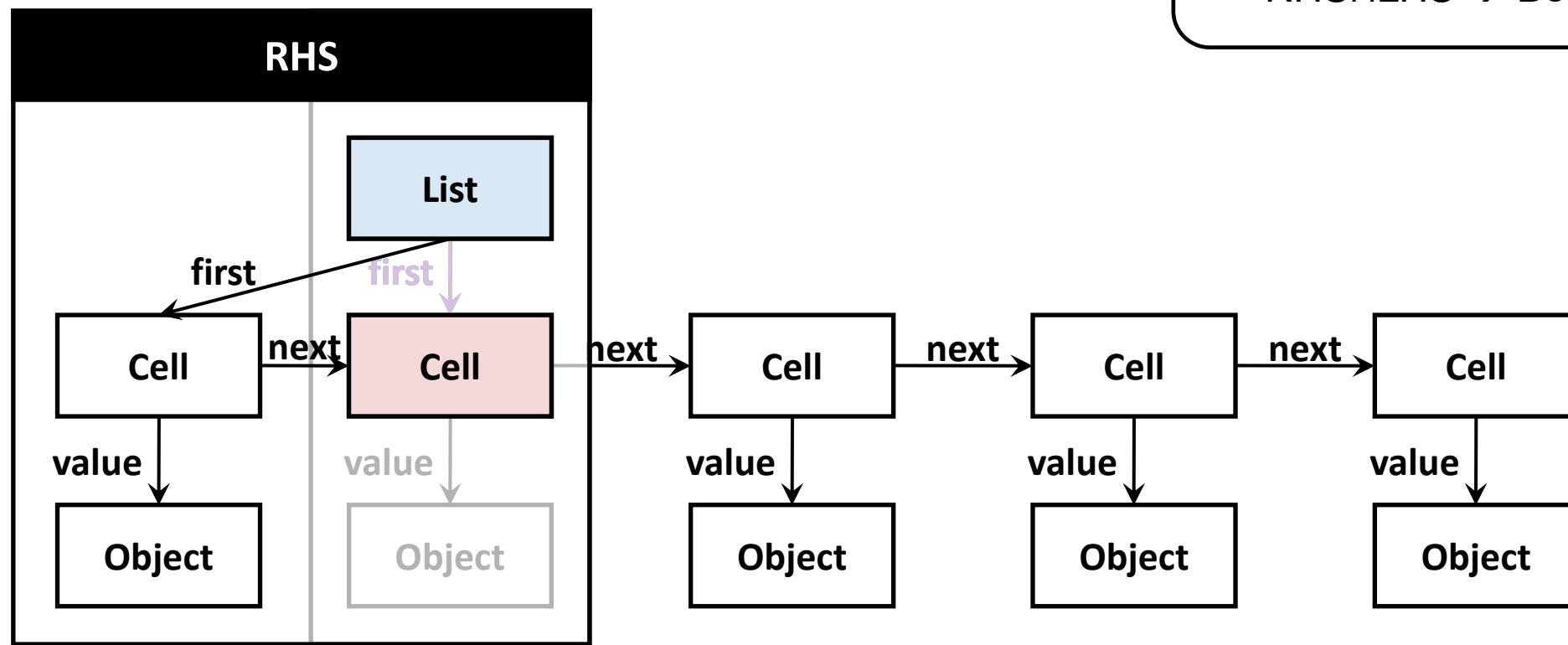
- **Illesztés:** megkeressük a LHS-t tartalmazó részgráfokat a forrás gráfban

Gráftranszformáció: Átírás végrehajtása

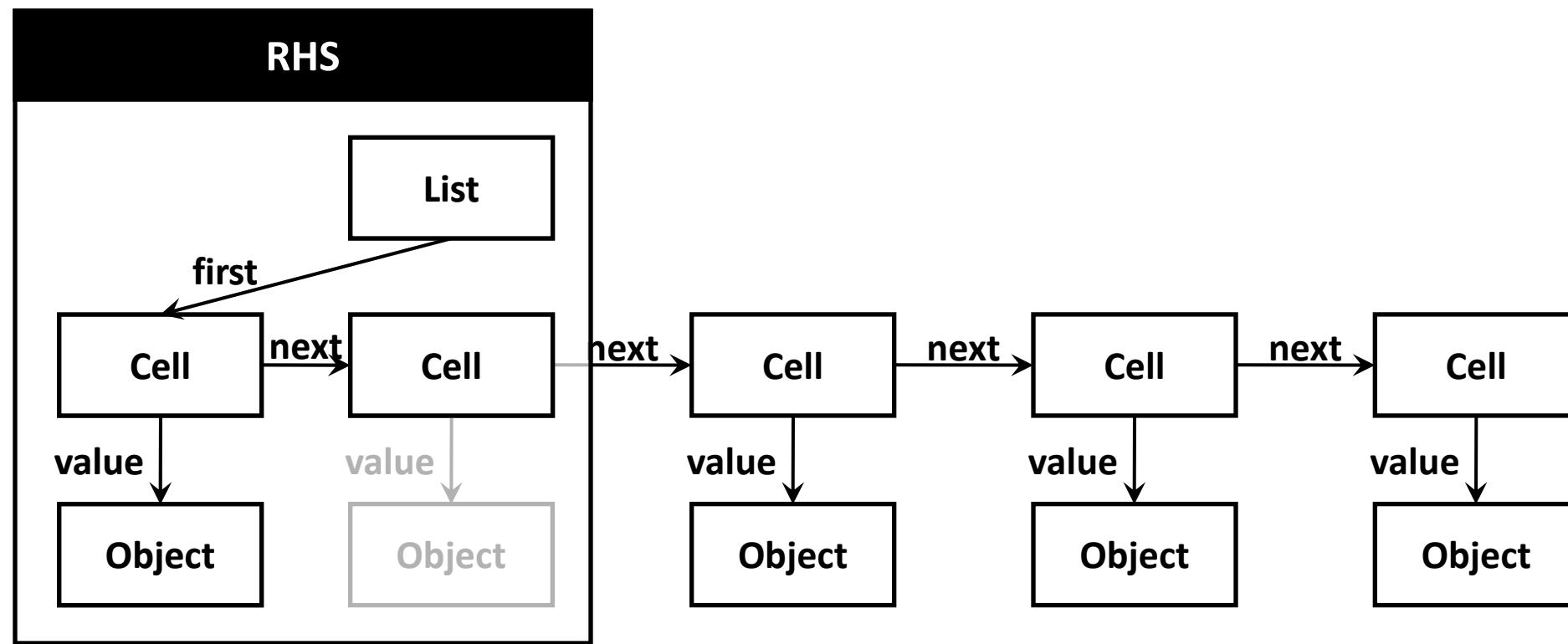
- Illesztés mentén lecseréljük az LHS-t RHS-re.

LHS\RHS → Töröl
RHS\LHS → Beszúr
RHSnLHS → Békénhagy

Gráftranszformáció: Átírás végrehajtása

- Új gráfot kapunk

Gráftranszformációk értelmezése

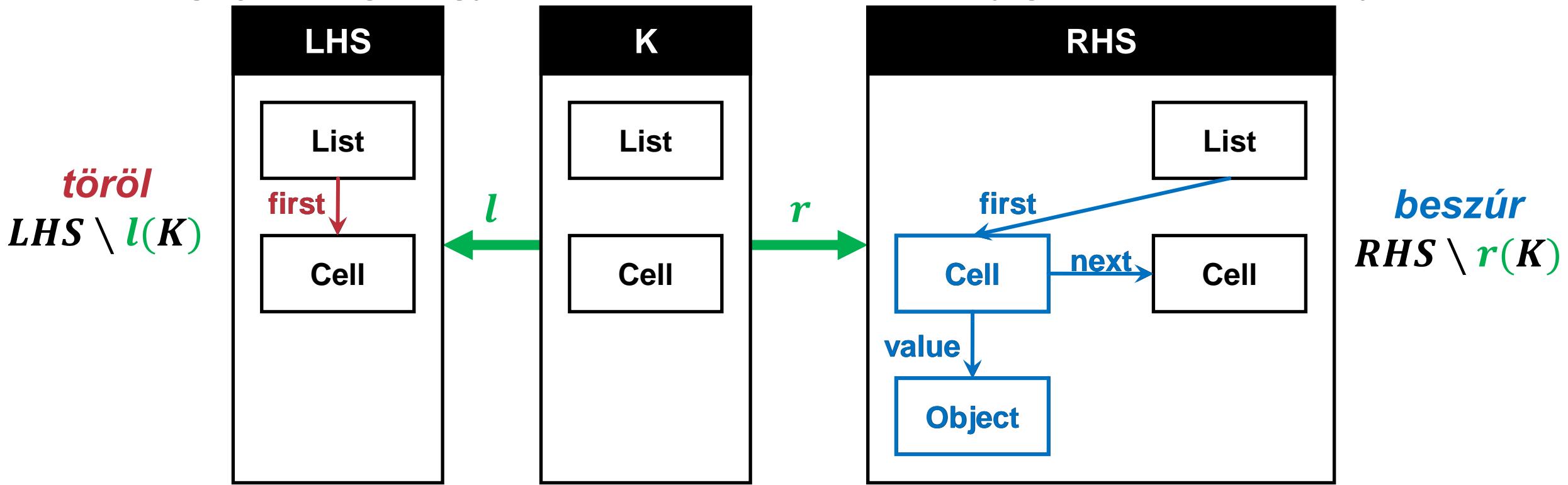
Kétféle értelmezést szoktak használni:

- Operacionalizált
 - > Modellelemek törlése és beszúrása
 - > Könnyen végrehajtható és implementálható
- Matematikai viszonyok vizsgálata
 - > Leírja hogy a dokumentumoknak milyen viszonyokban kell lenniük egymással
 - > Hasznos a bizonyításokhoz

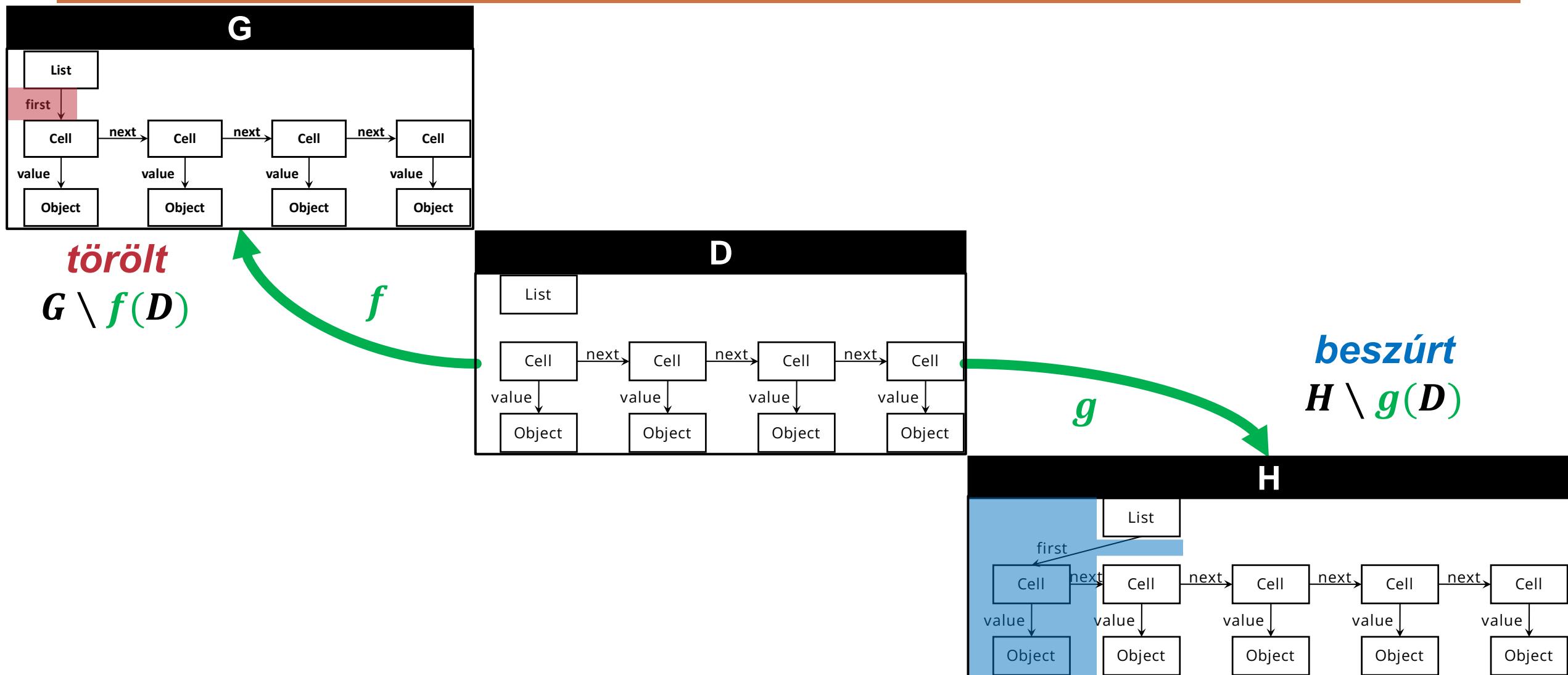
→ Matematikailag precíz és hatékonyan végrehajtható formalizmus

Gráftranszformációk anatómiája

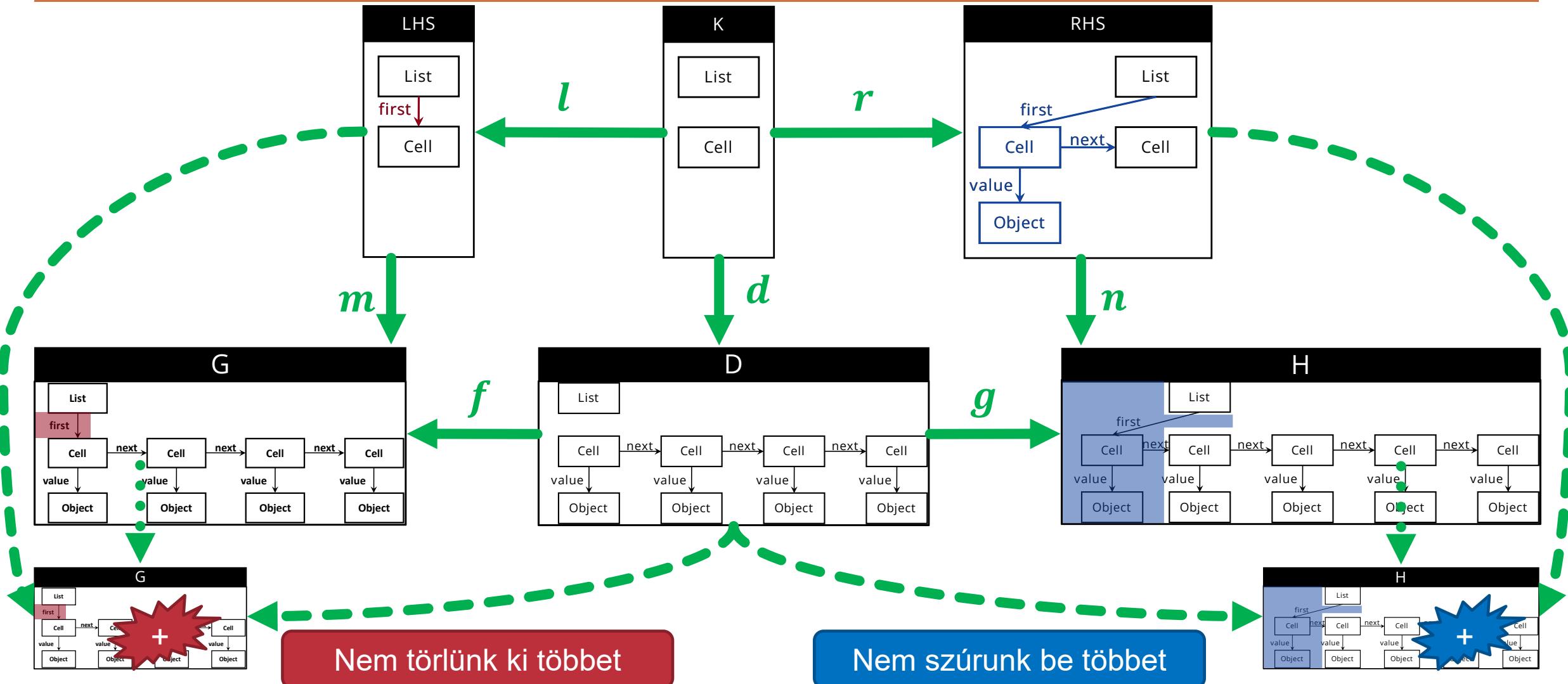
- Vizsgáljuk meg, hogy a transzformáció során mely gráf illeszthető melyikbe!

Gráftranszformációk anatómiája

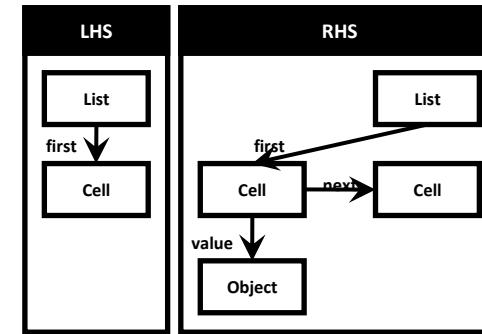
Teljes anatómia

Gráftranszformáció

- Szabályok megfogalmazása modellek átírására
- Nyelvtani szabályok kiterjesztése

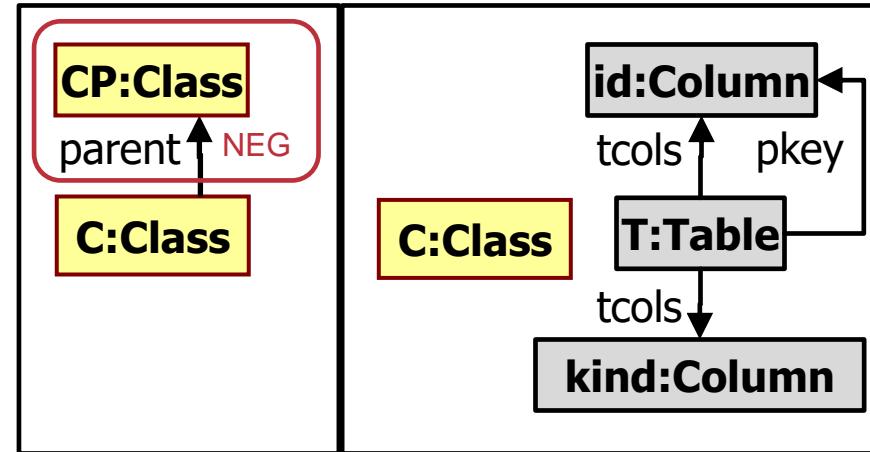
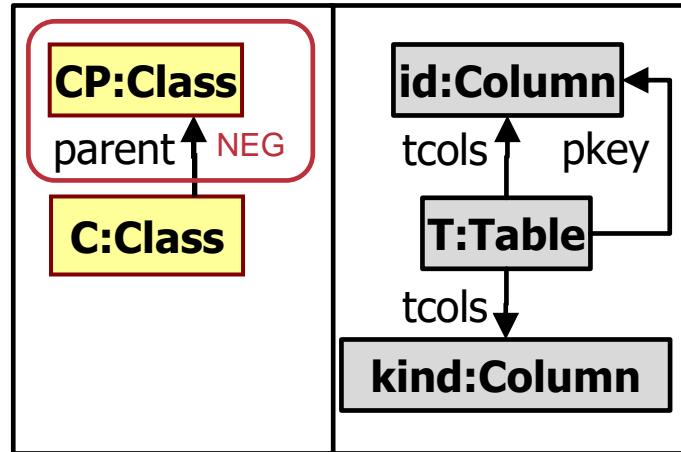
$List \rightarrow List, Cell$ vs

- Szemléletes, de matematikailag precíz formalizmus
(Terminálódás, Sorrendezés, Konfluencia, ...)
- Eszköztámogatás (lásd előző gyakorlat)

Példák

- Ósosztályok leképezése (töröléssel és törlés nélkül)

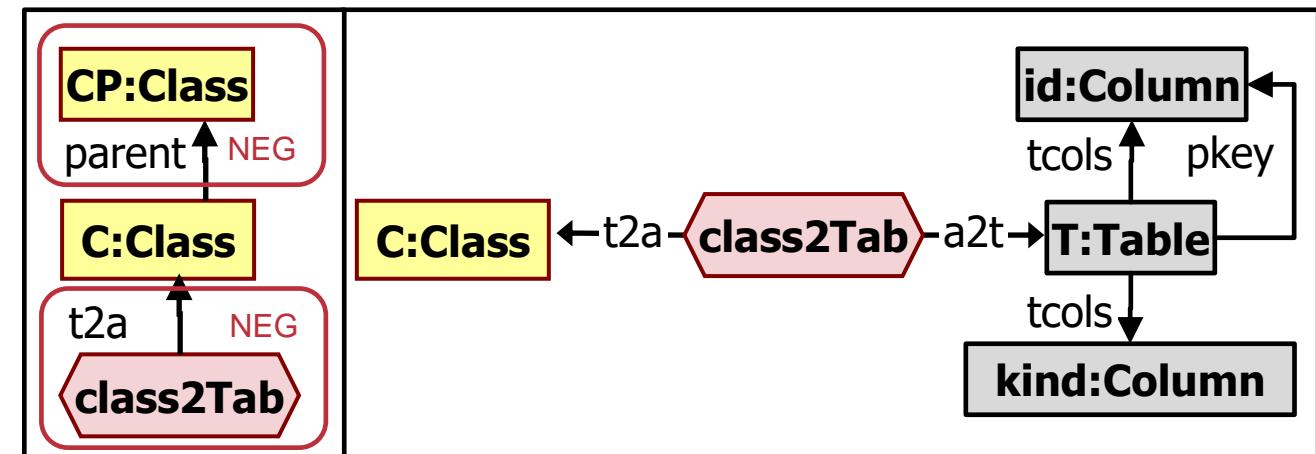
- Mi történik, ha kitörlünk egy elemet, amire mutat még él?

- „Lógó élek” megoldása: Töröljük az éleket / Visszavonjuk a transzformációt

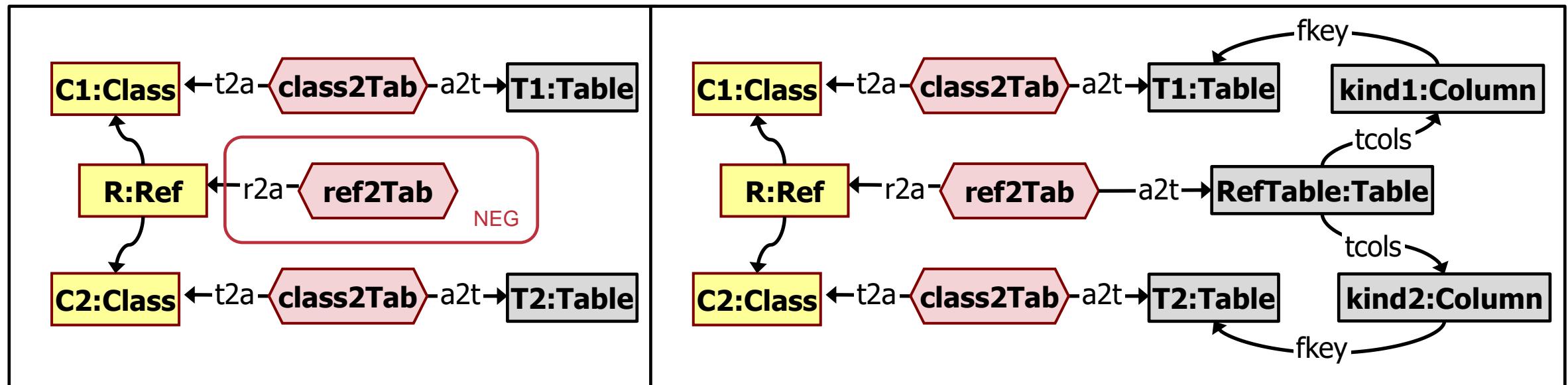
Példák

- Ősosztályok leképezése nyomonkövethetősséggel:
 - > Keressünk olyan Ősosztályt,
 - > amely még nem lett leképezve,
 - > majd képezzük le.

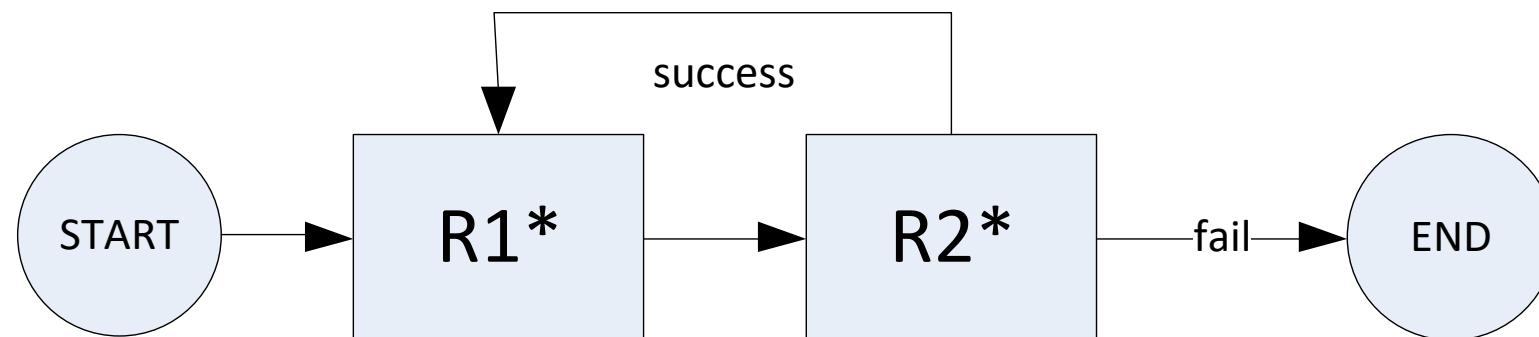
Példák

- Referenciák leképezése

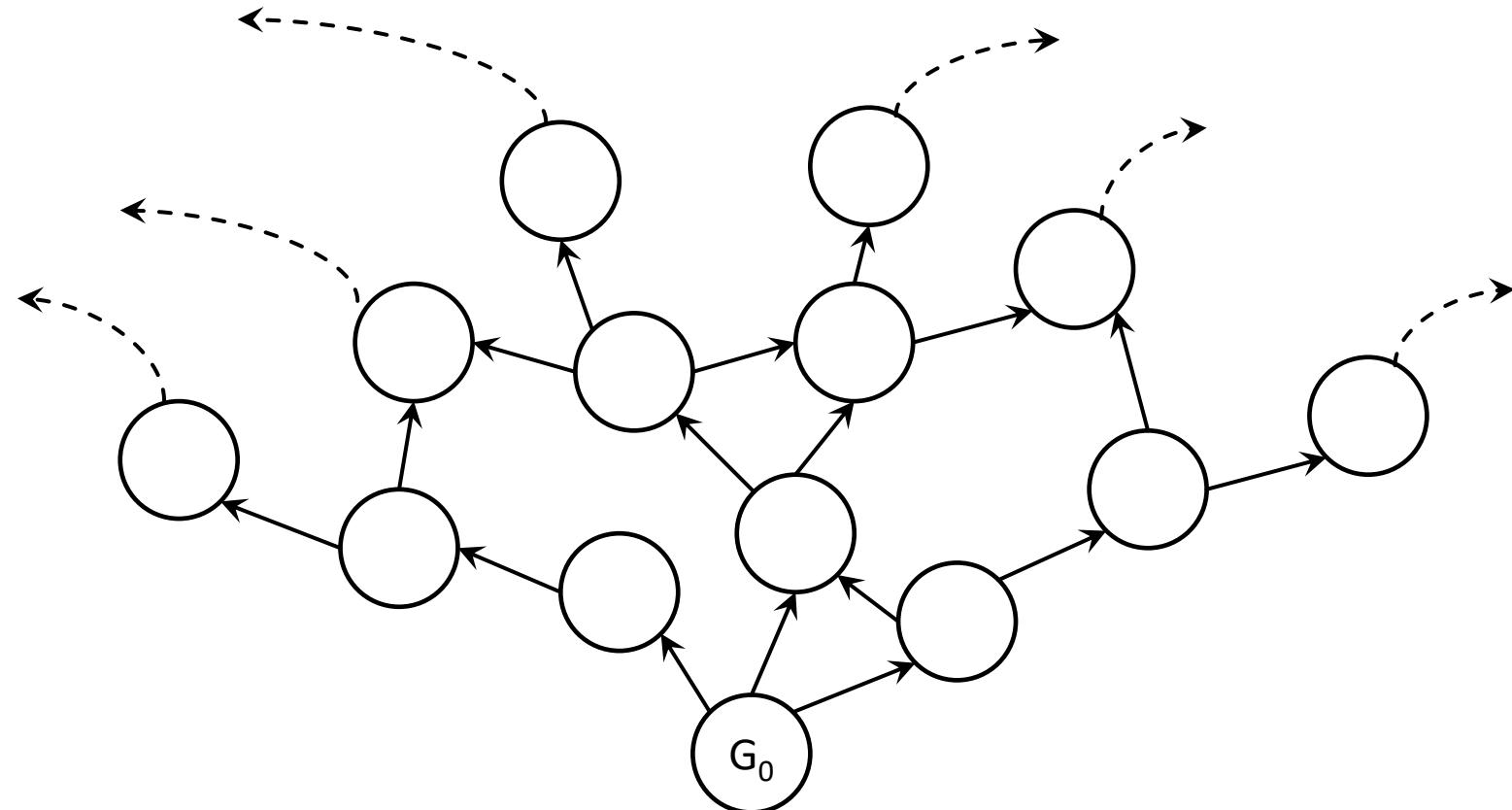

Vezérlési szerkezetek

- Milyen sorrendben hajtsuk végre a szabályokat?
- Több lehetőség, lásd előző előadás.
- De például:
 - > Tüzelj szabadon választott transzformációkat, amíg ez lehetséges (~ alapértelmezett)
 - > Tüzeld el az összes szabad transzformációt egyszer
 - > vezérlési gráf (explicit vezérlés)

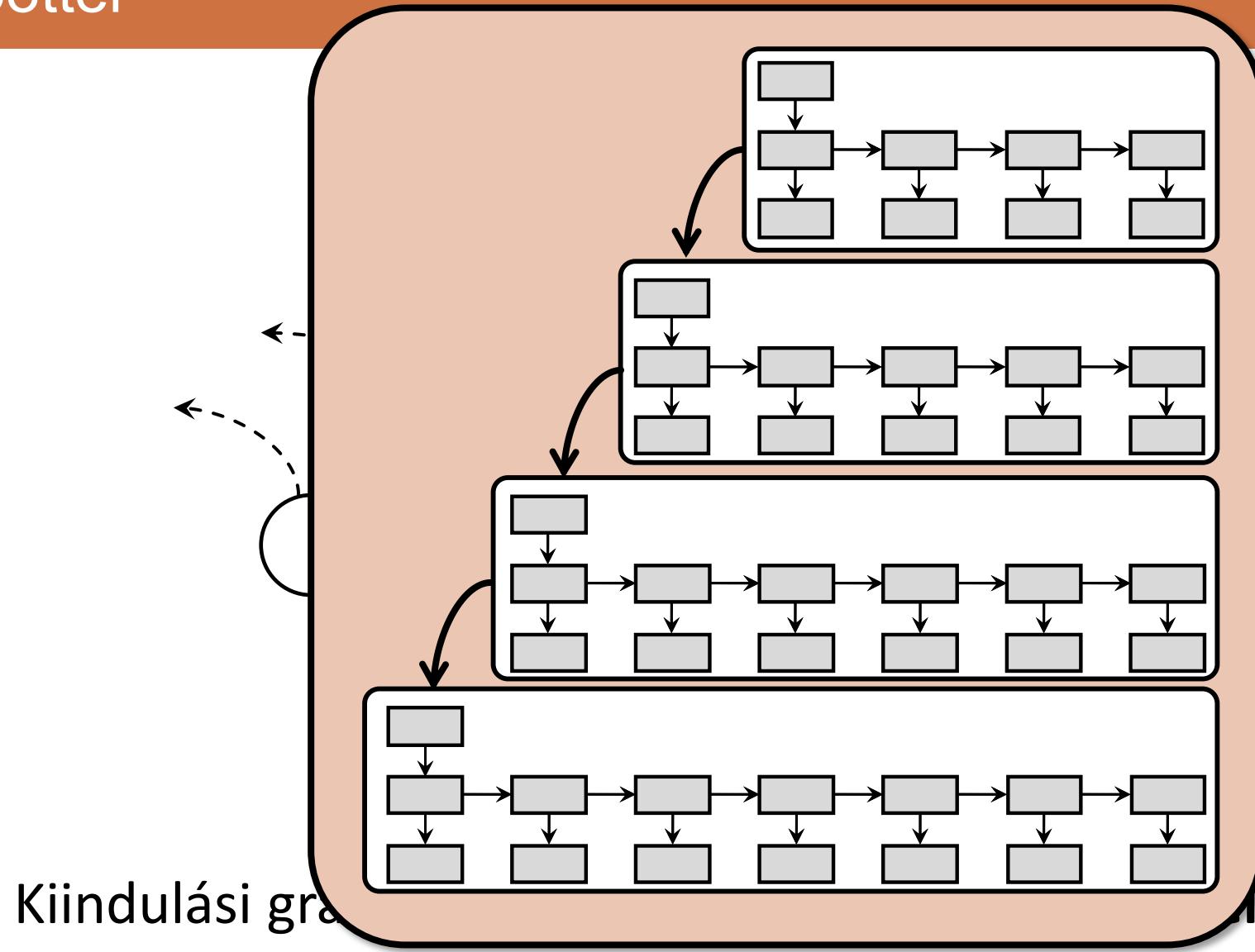

Állapottér

Kiindulási gráf + GT szabályok → (tipikusan végtelen) Állapottér

Állapottér

Még
egyszerű
példa esetén
is végtelen

Olyan rendszereket
jellemzhetünk, amelyek:
- Nemdeterminisztikusak
- Végtelen állapottérrel
rendelkeznek

Modeltranszformációk típusai

- A bemenetek és kimentek száma
 - > In-place: ugyanaz a bemenet és a kimenet, azaz a modellt felülírjuk (pl szimuláció léptetése, quick fix)
 - > Out-place: A kimenet egy másik modell (pl: ORM esetén osztálydiagram → Tábla)
- A nyelv szerint
 - > Endogén: Ugyanaz a metamodel (pl control-flow egyszerűsítése, eredeti megtartása)
 - > Exogén: Különböző a metamodel
- Az irány szerint
 - > Egyirányú: Akkor van értelme, ha egy forrás modellből egy célmódellt készítünk (ORM példa)
 - > Kétirányú: Mindkét irányból végrehajtható (Pl ha adatbázis sémából is tudnánk osztályokat készíteni)

Gráfmintaillesztés, Gráftranszformáció

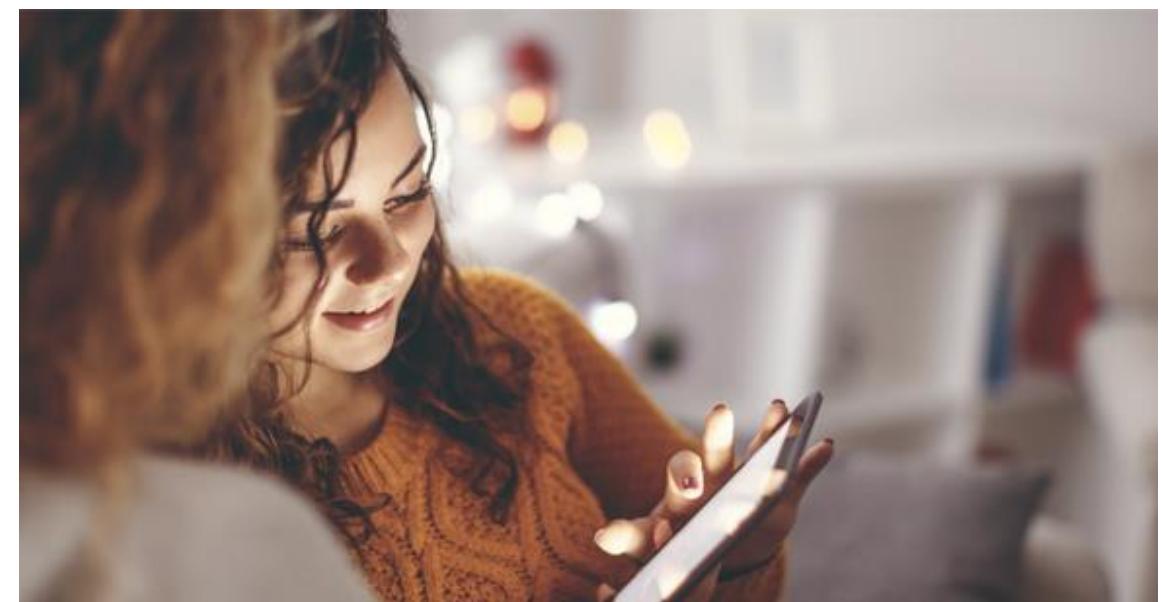
Alapfogalmak

Gráfmintaillesztés

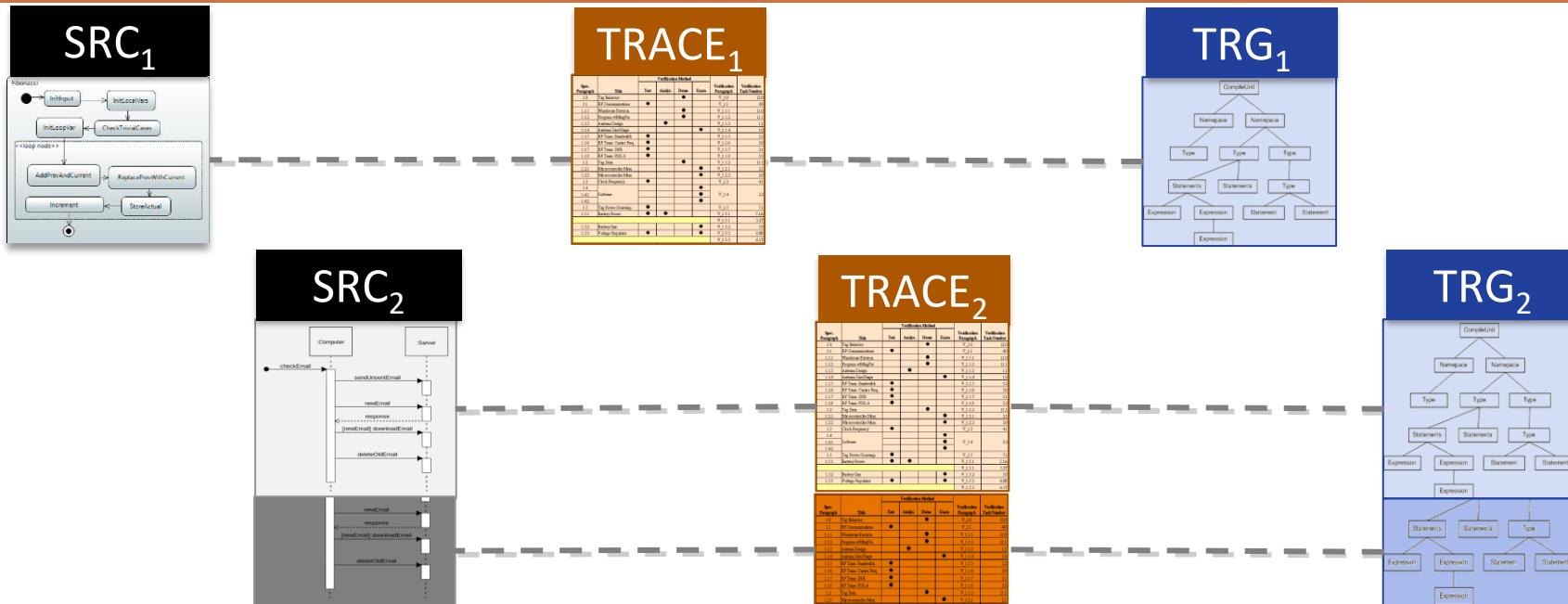
Modelltranszformációk

Inkrementális transzformációk

Tervezésítér bejárás

Inkrementális vérgehajtás: Batch transzformáció

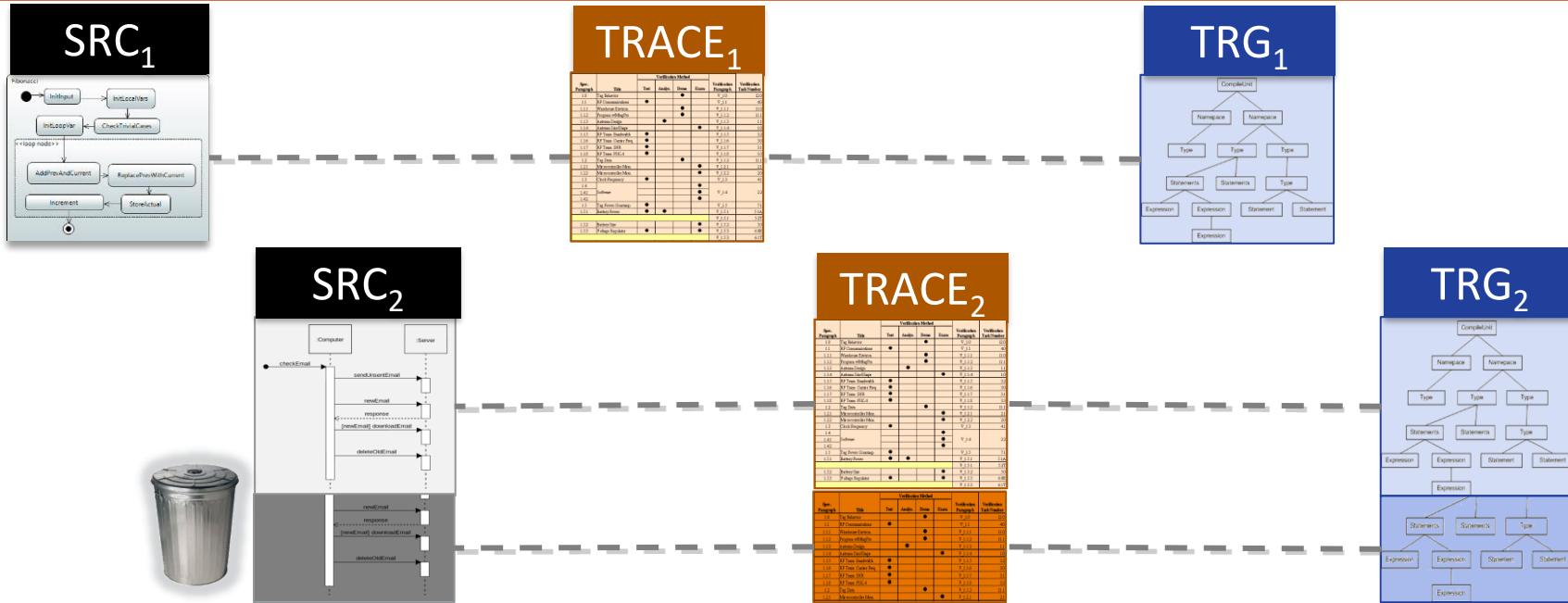

1. Első transzformáció

2. Forrásmodell megváltozik

3. Újrafuttatjuk az elejétől az összes forrásmodellre

Piszkos Inkrementalitás

Előnyök:

- Nagy lépésekben inkrementális
- Kerüli a folyamatos végrehajtást

Hátrányok:

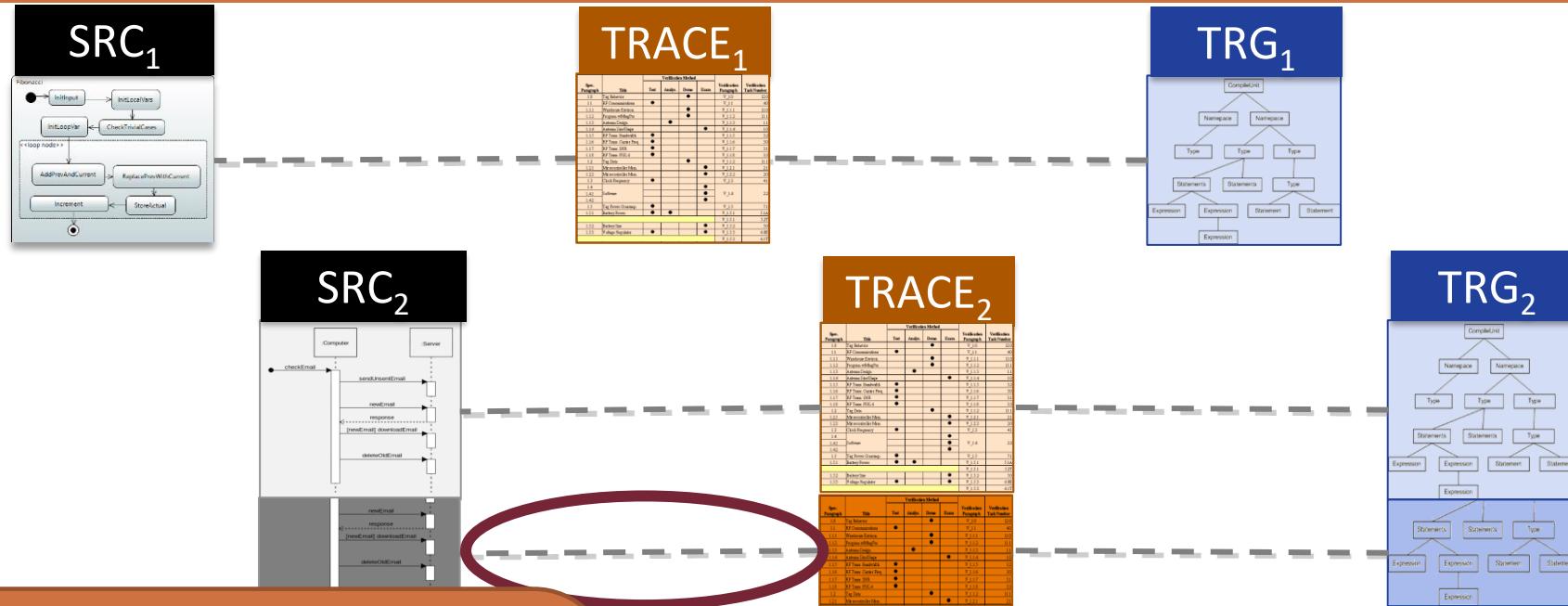
- Összetett MT lassú lehet
- Tisztítás (hiba után)?
- Láncolás?

1. Első transzformáció

2. Forrásmodell megváltozik

3. Újrafuttatjuk az elejétől csak a módosított modellekre

Inkrementalitás nyomonkövethetőséggel

Előnyök:

- Kis lépésenkénti inkrementalitás
- Jobb teljesítmény

Hátrányok:

- Nagymértékben függ a nyomonkövethetőségi kapcsolatoktól
- Intelligens illesztőre van szükség

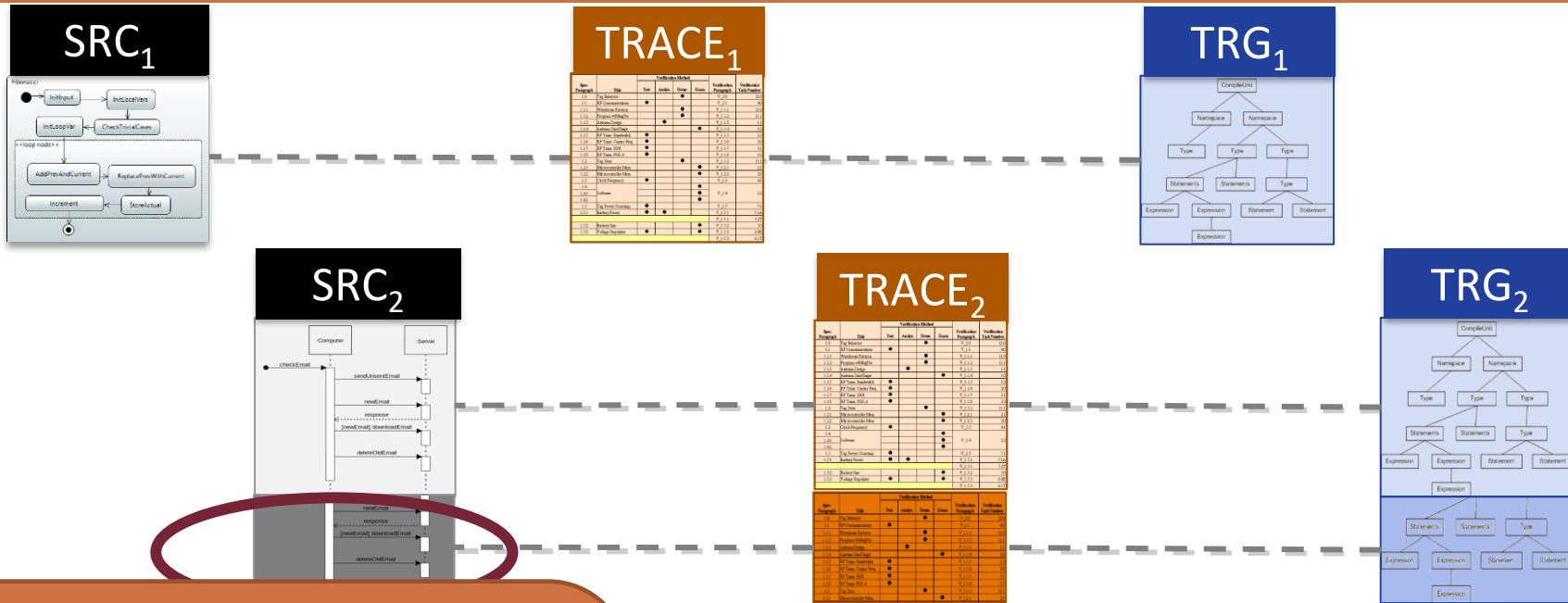
1. Első transzformáció

2. Forrásmodell megváltozik

3. Hiányzó nyomkövetési kapcsolatok felderítése

4. MT újbóli végrehajtása csak a nem nyomon követhető elemek esetében

Eseményvezérelt Transzformációk

Előnyök:

- Finomított kontextus: a lekérdezés eredményének változásai vezérlik
- Láncolás
- Elkerüli a folyamatos számolást

Hátrányok:

- Nyelvi szintű korlátozások
- Élőben kell "figyelni"

1. Első transzformáció

2. Forrásmodell megváltozik

3. Change notification feldolgozása

4. Változás terjesztése

 VIATRA

Inkrementális Előre Történő Transzformáció

- Célok: munka megtakarítása...

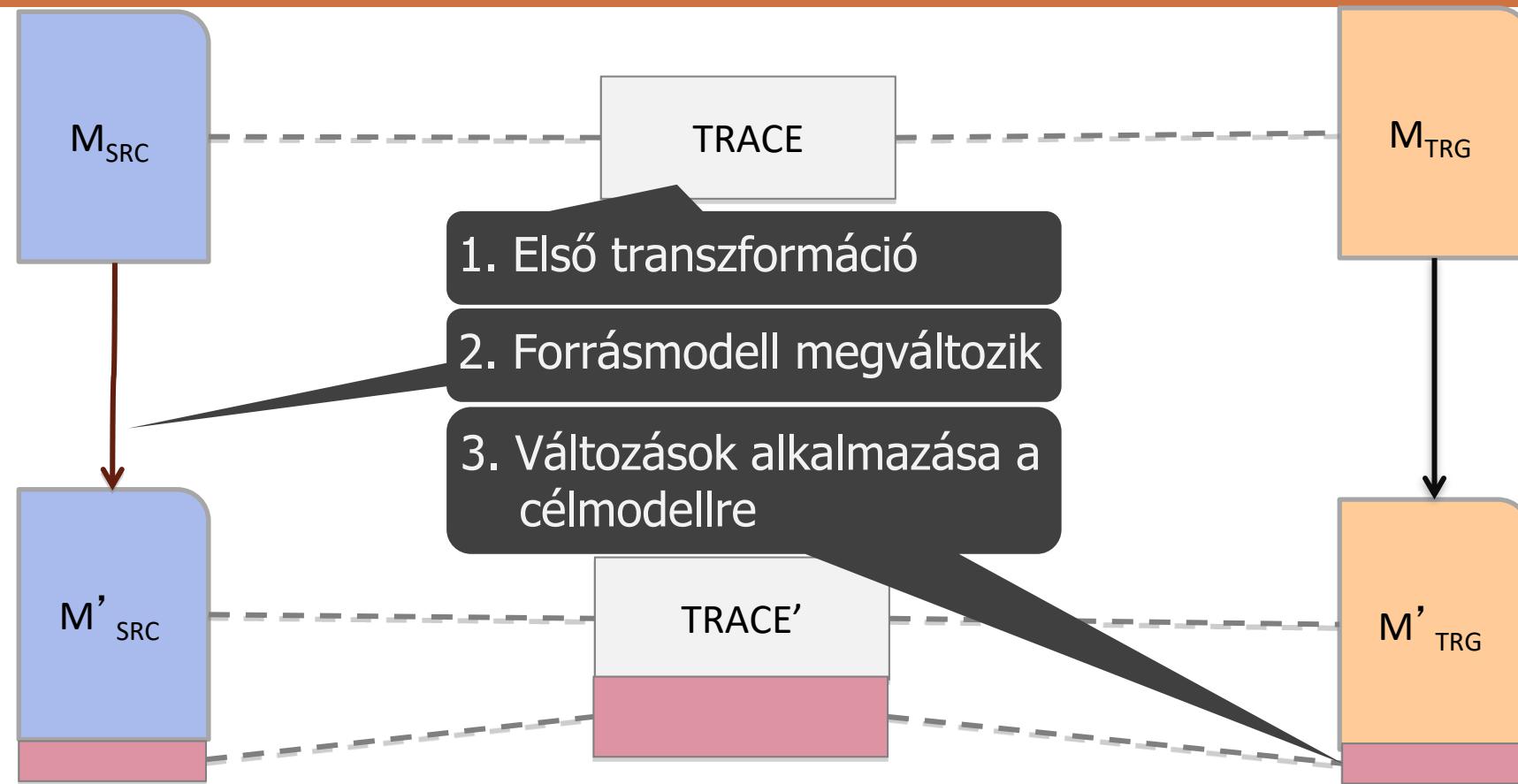
- > **Cél Inkrementalitás**

- ...a cél változatlan részeinek újrafelhasználása által
 - További előnyök
 - A változatlan részekhez meglévő kapcsolatok megmaradnak
 - A változatlan részekre meglévő elemzések megmaradnak
 - Nem terjed tovább a transzformációs láncok mentén

- > **Forrás Inkrementalitás**

- ... a forrás változatlan részeinek figyelmen kívül hagyása által
 - Használunk inkrementális modelllekérdezést!

Inkrementális Visszafelé Történő Transzformáció

Gyakorlati alkalmazási forgatókönyvek:

- Inkrementális modellszinkronizáció
- Eszközök integrációja

Inkrementális szabályok közös mintája

■ Kihívás az inkrementalitásban:

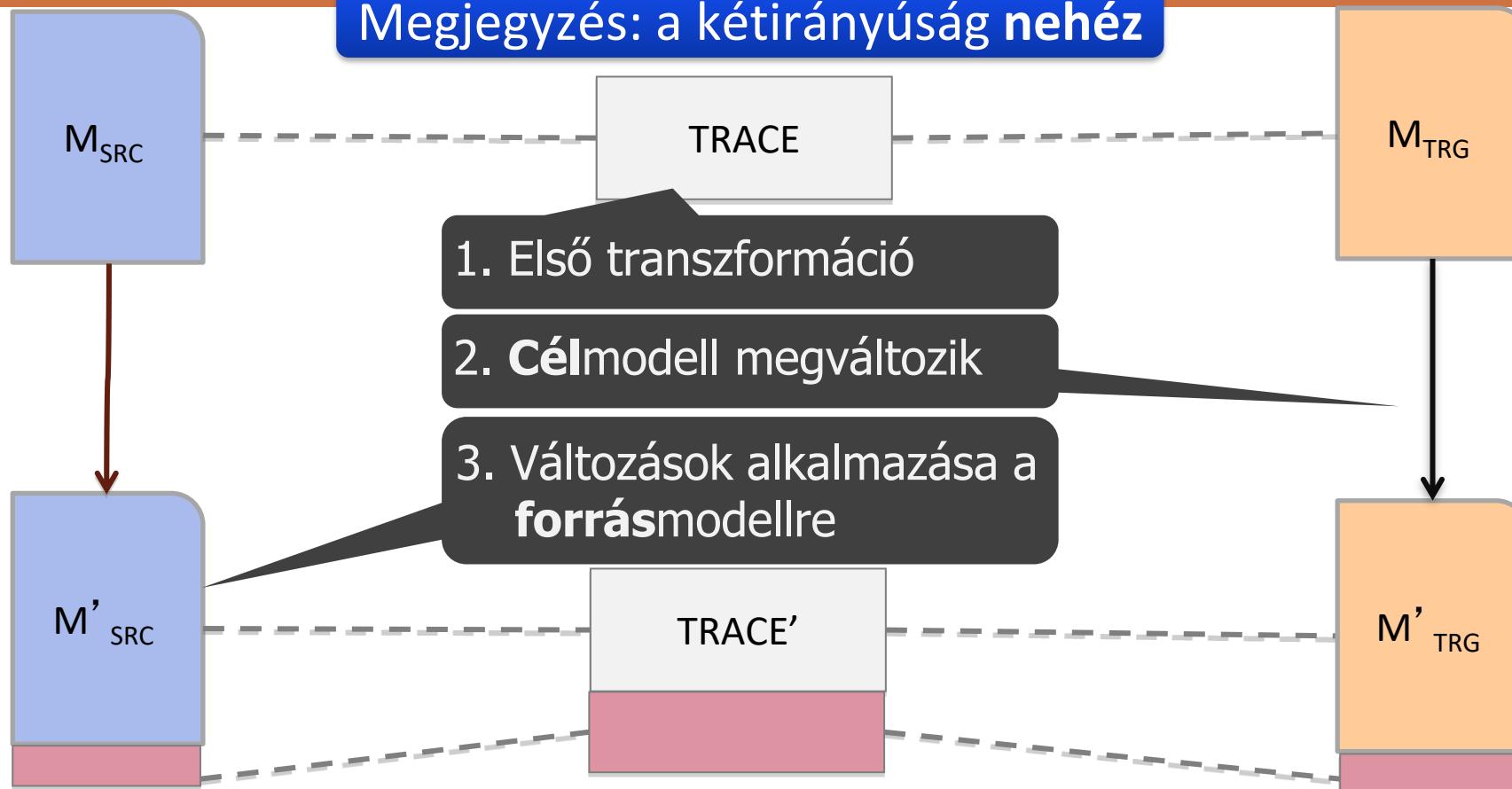
- > Mi van, ha a kontextust korábban eltávolítjuk?
- > Pl. Táblázat törlése az oszlopai előtt.

■ Megoldások

- > Szabályok sorba rendezése
 - Prioritások
 - Extra alkalmazási feltételek
- > Törlési szabály kíméletes / toleráns a hiányzó kontextussal szemben
- > A kontextustörlési szabály eltávolítja a függő elemeket

Inkrementális Visszafelé Történő Transzformáció

Megjegyzés: a kétirányúság nehéz

Extra kihívás, ha nem elég nehéz:
 $SRC \rightarrow TRG$ megadott
 $TRG \rightarrow SRC$ következtetett

Újabb megközelítések::
A. Schürr, P. Stevens, N. Foster, T. Hettel,
Cicchetti&Pierantonio, Czarnecki&Diskin

Gráfmintaillesztés, Gráftranszformáció

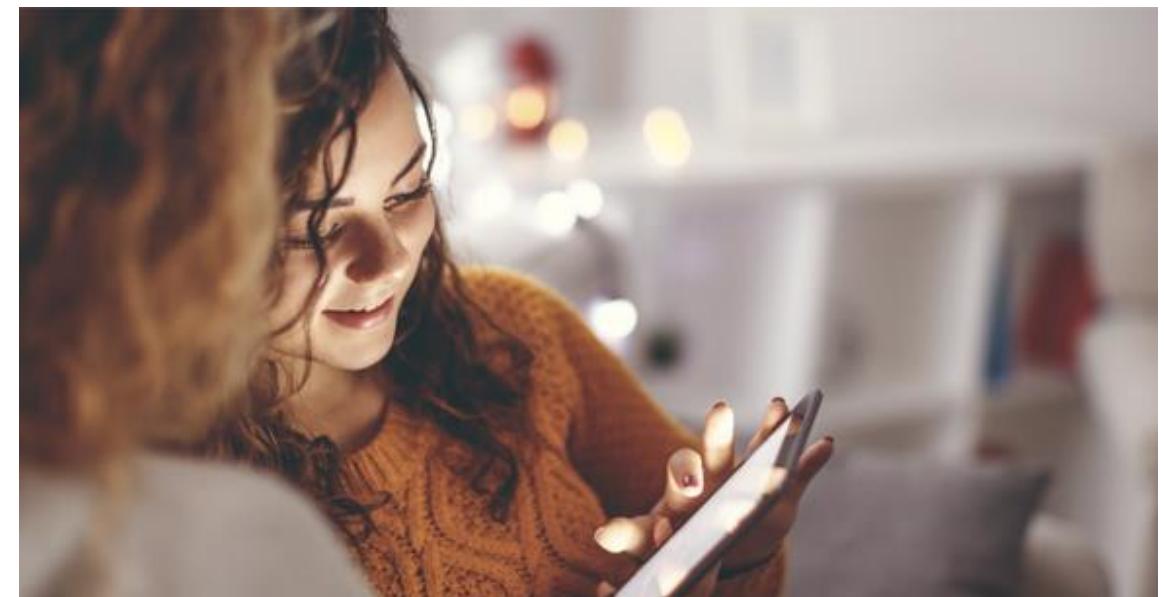
Alapfogalmak

Gráfmintaillesztés

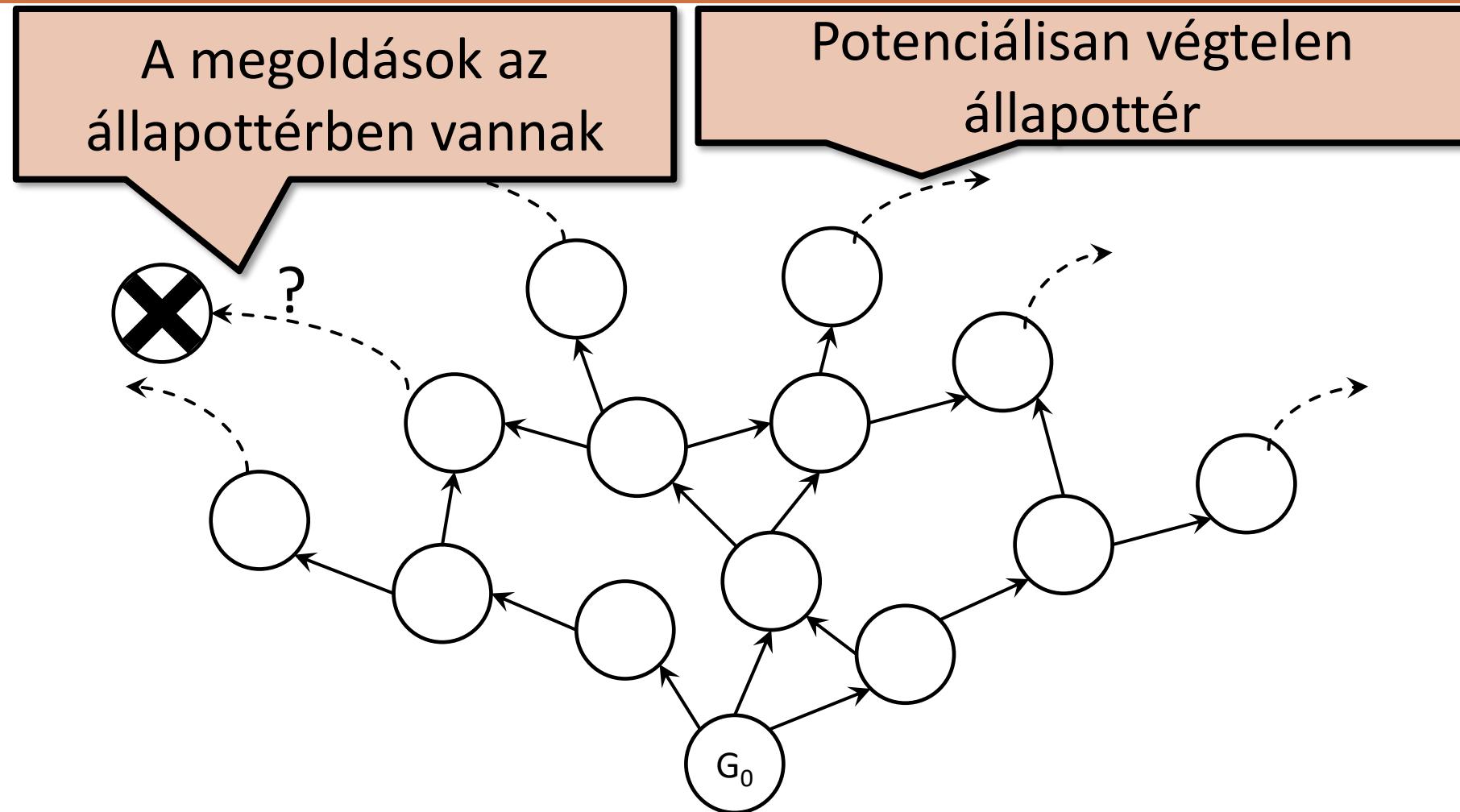
Modelltranszformációk

Inkrementális transzformációk

Tervezésítér bejárás

Visszatekintés: GT rendszer állapottere

Kiindulási gráf + GT szabályok → Állapottér

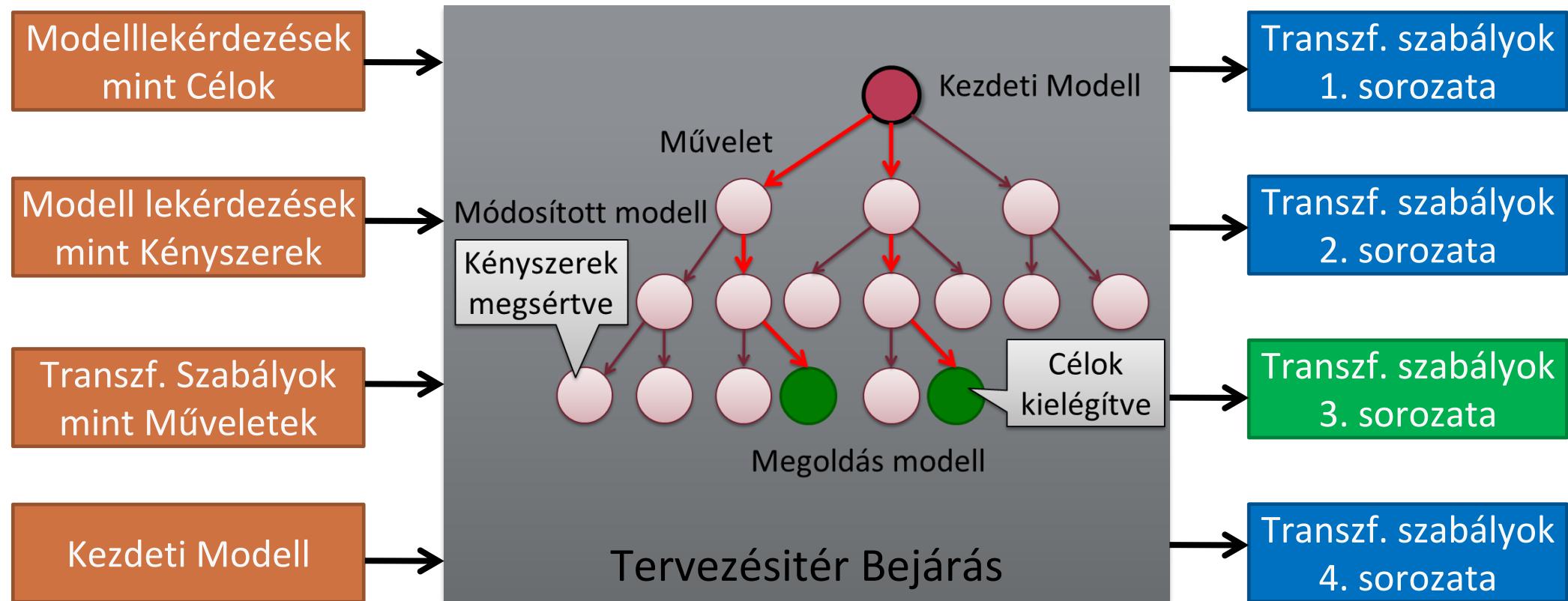
Tervezésítér bejárás

Speciális állapottér bejárás

- potenciálisan végtelen állapottér
- „sűrű” megoldási tér

Modellvezérelt Irányított Tervezésítér Bejárás

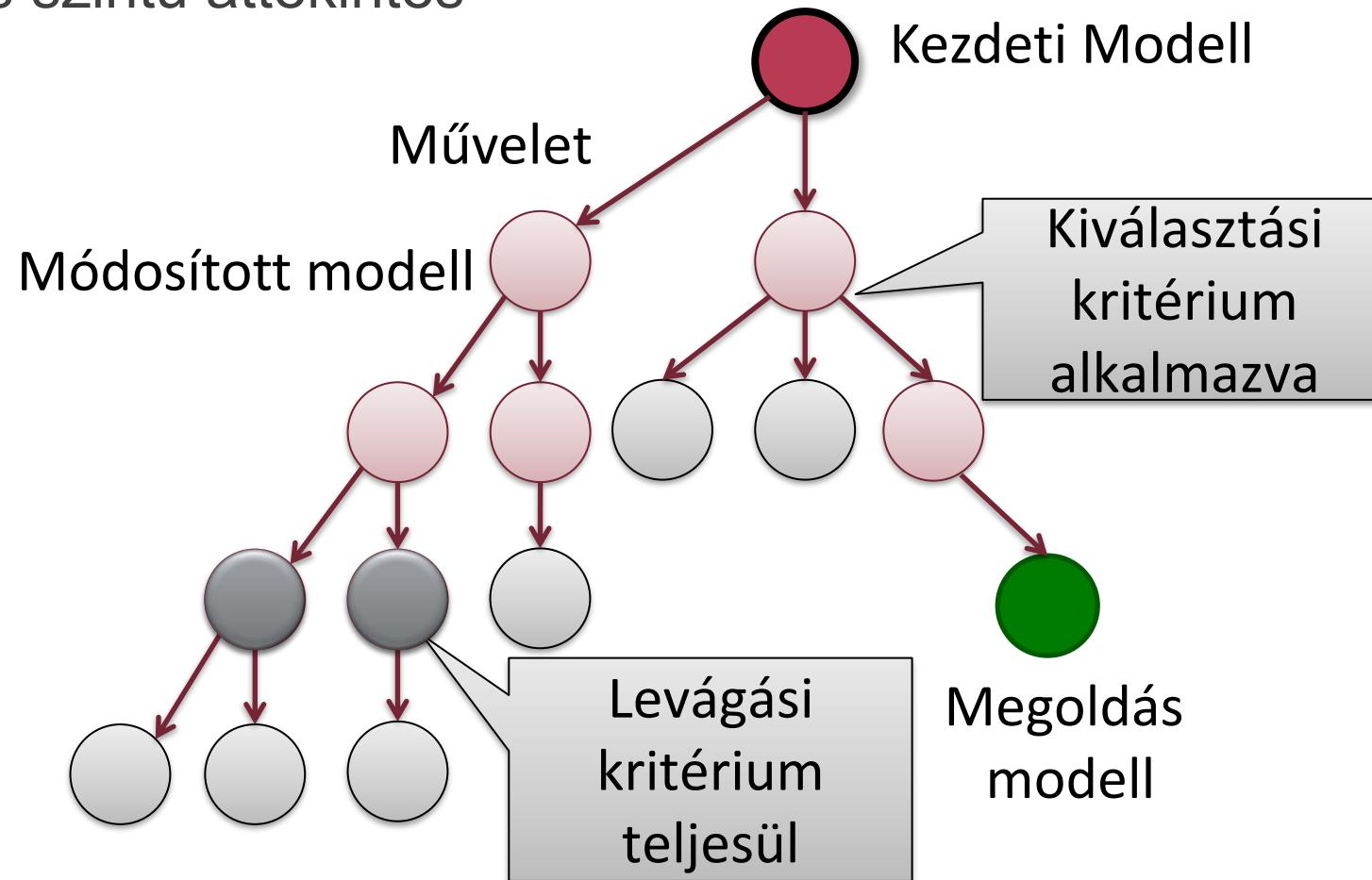

Útmutatás a bejáráshoz: Tippek

- tervező / végfelhasználó
- formális elemzés

Irányított Tervezésítér Bejárás

- ## ■ Magas szintű áttekintés

Tervezésítér Bejárás IMA Konfiguráció Tervezéséhez

SW funkcionálitás

3

3

Célok

Globális Kényszerek

Műveletek

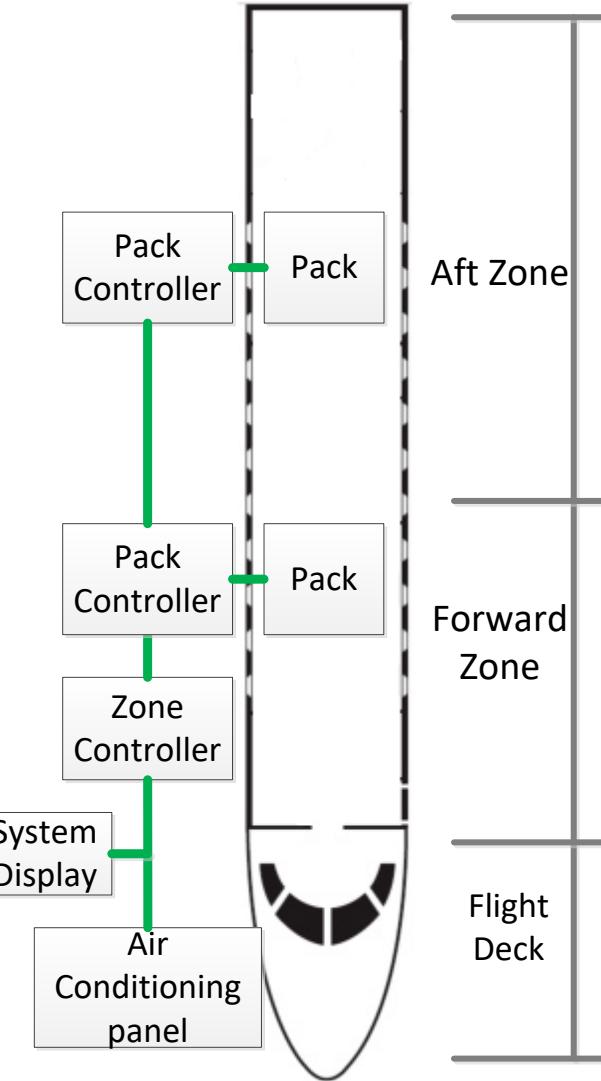
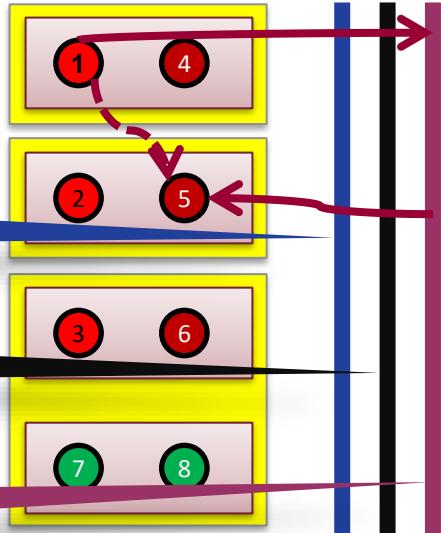
Kezdeti Terv

Páratartalom

Nyomás

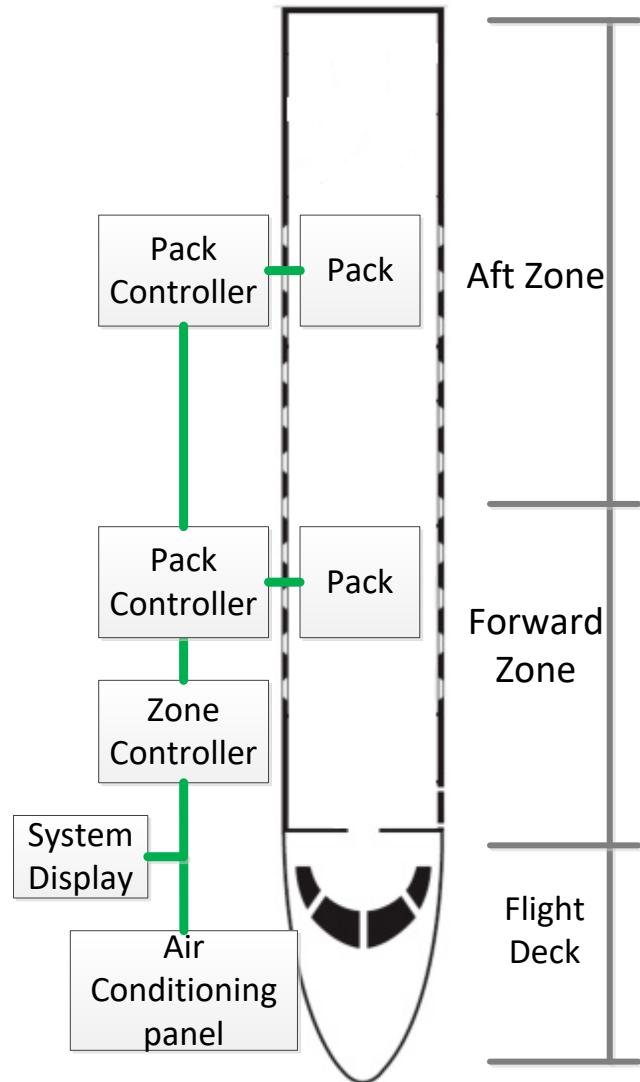
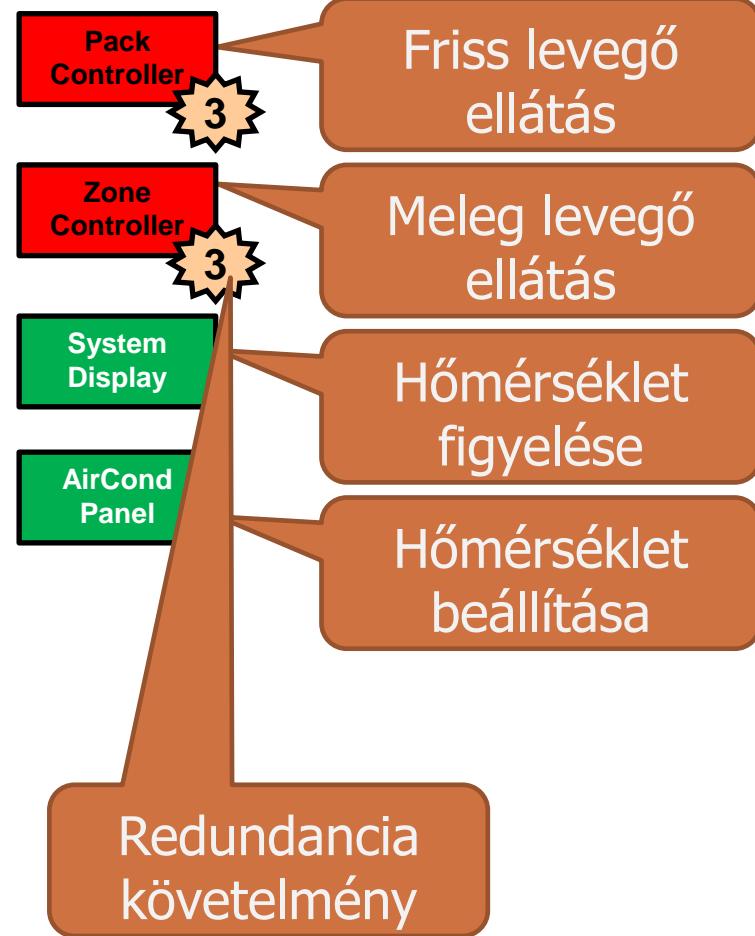
Hőmérséklet

Kommunikációs csatornák

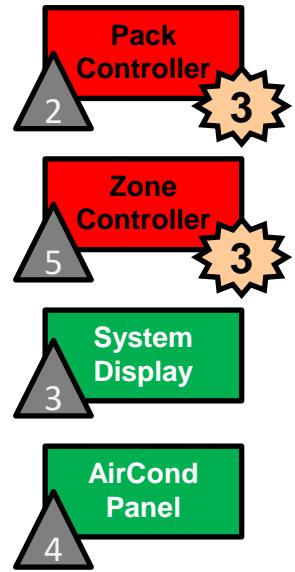
ARINC653 konfigurációk tervezése

SW funkcionalitás
(kritikus + nem kritikus)

Munkapéldányok, Partíciók, Modulok

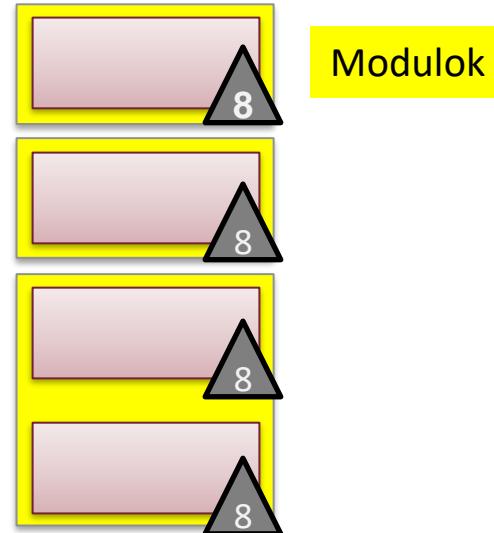
SW funkcionalitás

Munkapéldányok

Partíciók

További kényszerek

- WCET,
- ütemezés stb.
- interfészek
- adattípusok

Kényszerek

Memóriaigény
+ kényszerek

Ne keverjen kritikus és
nem kritikus feladatokat

Ne keverje ugyanazon
kritikus feladat
példányait

Gráfmintaillesztés, Gráftranszformáció

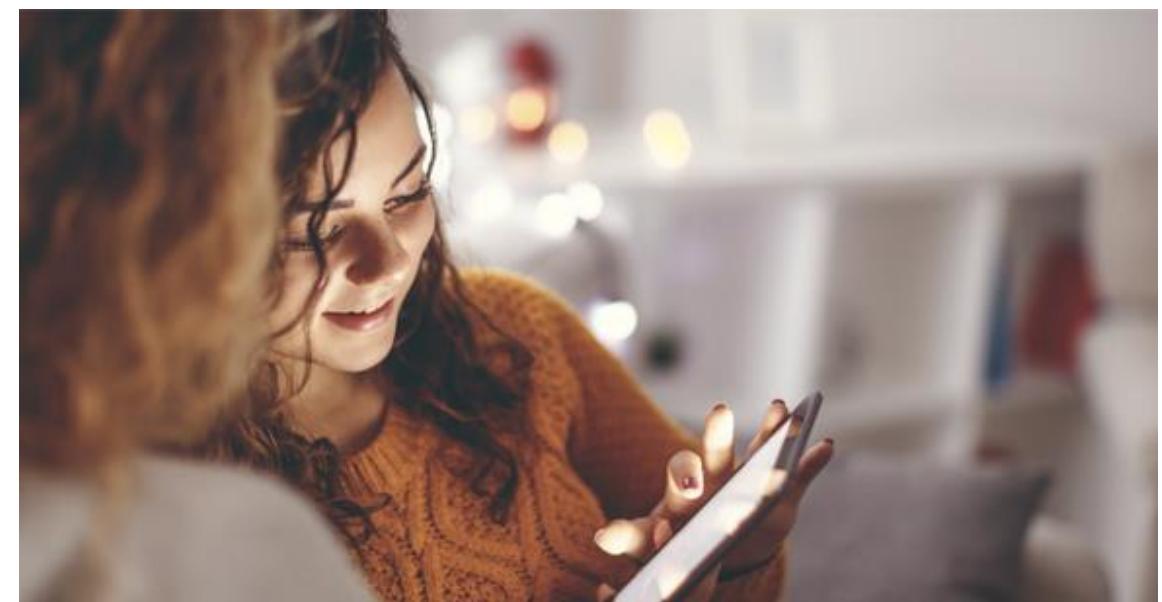
Alapfogalmak

Gráfmintaillesztés

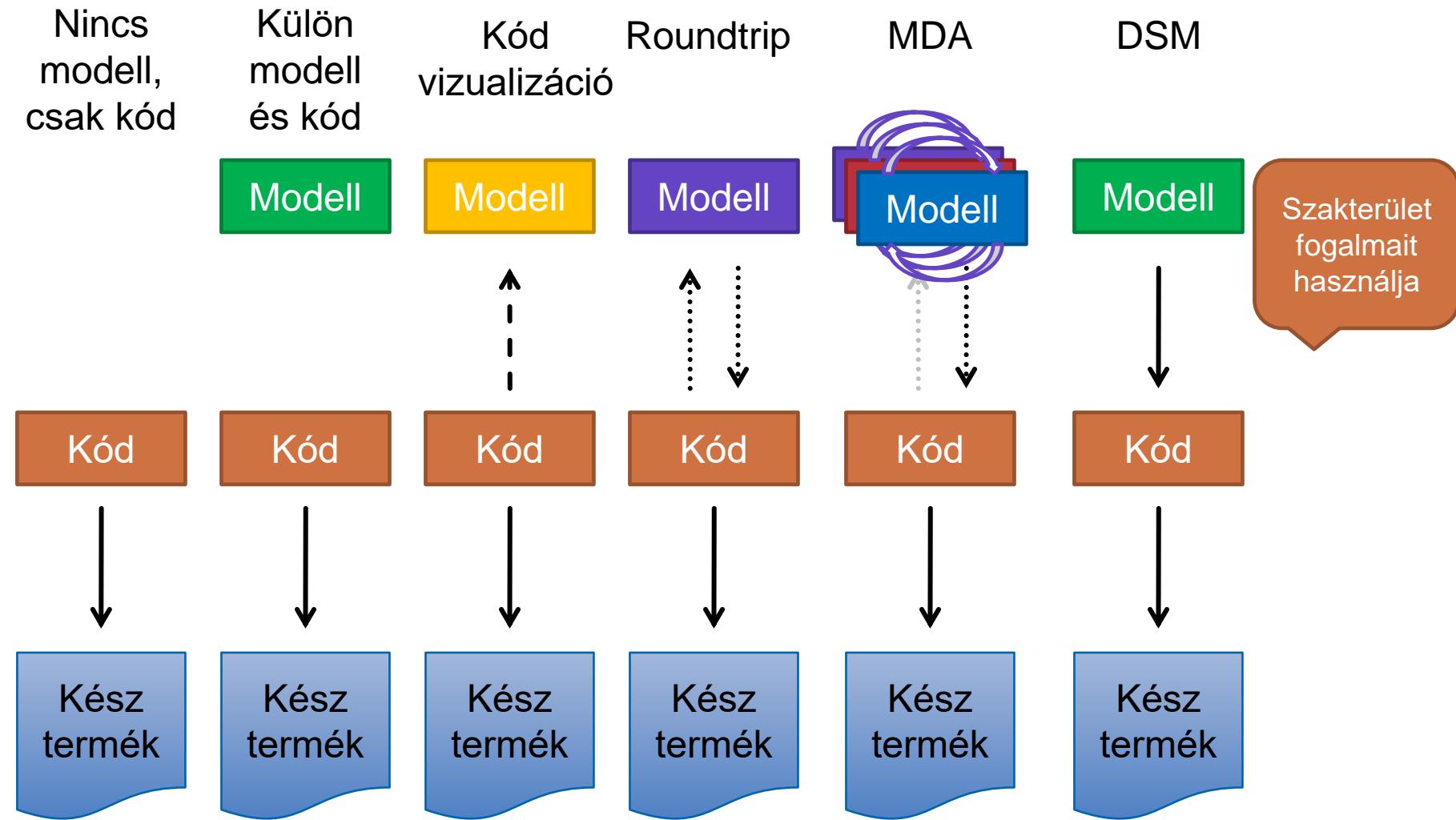
Modelltranszformációk

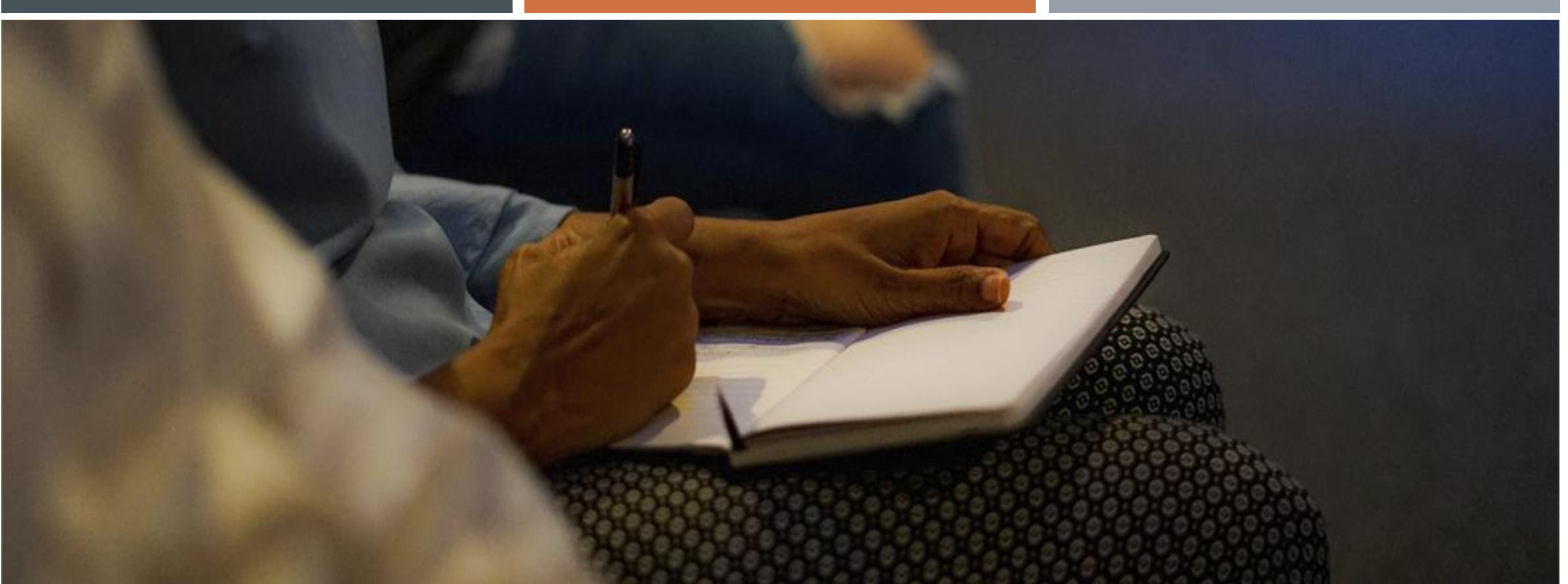
Inkrementális transzformációk

Tervezésítér bejárás

Hogyan használunk modelleket?

Köszönöm a figyelmet!